

Uusimaa-ohjelman YMPÄRISTÖSELOSTUS

Uudenmaan liitto 2017

Kannen kuva Tuula Palaste

**Uudenmaan liitto // Nylands förbund
Helsinki-Uusimaa Regional Council**

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi

SISÄLLYS

Johdanto	5
Ohjelman tavoitteet sekä strategiset linjaukset.....	5
Ohjelman ja ympäristöselostuksen laadinta	8
Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen.....	8
Aluetalouden skenaariovaihtoehdot	9
Tulevaisuustarkastelu 2050.....	10
Ajatuspaja-analyysit	13
Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi	15
Arvio prosessin toteutuksesta	16
Uudenmaan ympäristön nykytila, ongelmat ja suojelutavoitteet	16
Toimintaympäristöanalyysi	16
Uusimaa kasvaa ja tiivistyy	16
Uusimaa tuottaa ja työllistää	17
Vahvasti saavutettava Uusimaa	18
Ympäristön nykytila	18
Energia.....	21
Kasvihuonekaasupäästöt	21
Kiertotalous	21
Maaperä ja kiviaineksen otto.....	22
Ympäristönsuojelutavoitteet	22
Ilmastonmuutos.....	22
Vesien- ja merenhoito	23
Luonnon monimuotoisuus	23
Kiertotalous	24
Maankäyttö.....	25

Ympäristön kehitys, jos maakuntaohjelmaa ei toteutettaisi (0-vaihtoehto)	25
Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi.....	26
Lähtöoletuksia ja epävarmuustekijöitä.....	26
Ohjelman yhteisvaikutukset ja kokonaisvaikutukset	27
Toimenpiteet suhteessa toimintaympäristön muutoksiin	30
Toimenpiteet suhteessa läpileikkaaviin teemoihin	31
Uusimaa-ohjelman toimeenpano ja seuranta	32
Yhteenveto	35
Lähteet	36
Julkaisut	36
Julkaisemattomat lähteet.....	37
Internet-sivustot.....	38
Liite 1. Uusimaa-ohjelman aikana käydyt sidosryhmätilaisuudet.....	39

Johdanto

Maakunnan suunnittelujärjestelmä käsittää maakuntasuunnitelman, maakuntaohjelman ja maakuntakaavan. Vuosittain päivitettävä toimeenpanosuunnitelma konkretisoi maakuntaohjelman toteuttamista. Uudenmaan maakuntaohjelmasta vuosille 2018–2021 käytetään nimeä Uusimaa-ohjelma 2.0.

Maakuntauudistus muuttaa alueiden kehittämisjärjestelmää. Lainsäädännöllä ja ohjauksella säädetään järjestelmästä ja sen toiminnasta. Suuret linjat saadaan maakuntastrategiasta, jolla asetetaan maakunnan pitkän aikavälin tavoitteet ja ohjataan kehitystä niiden suuntaan.

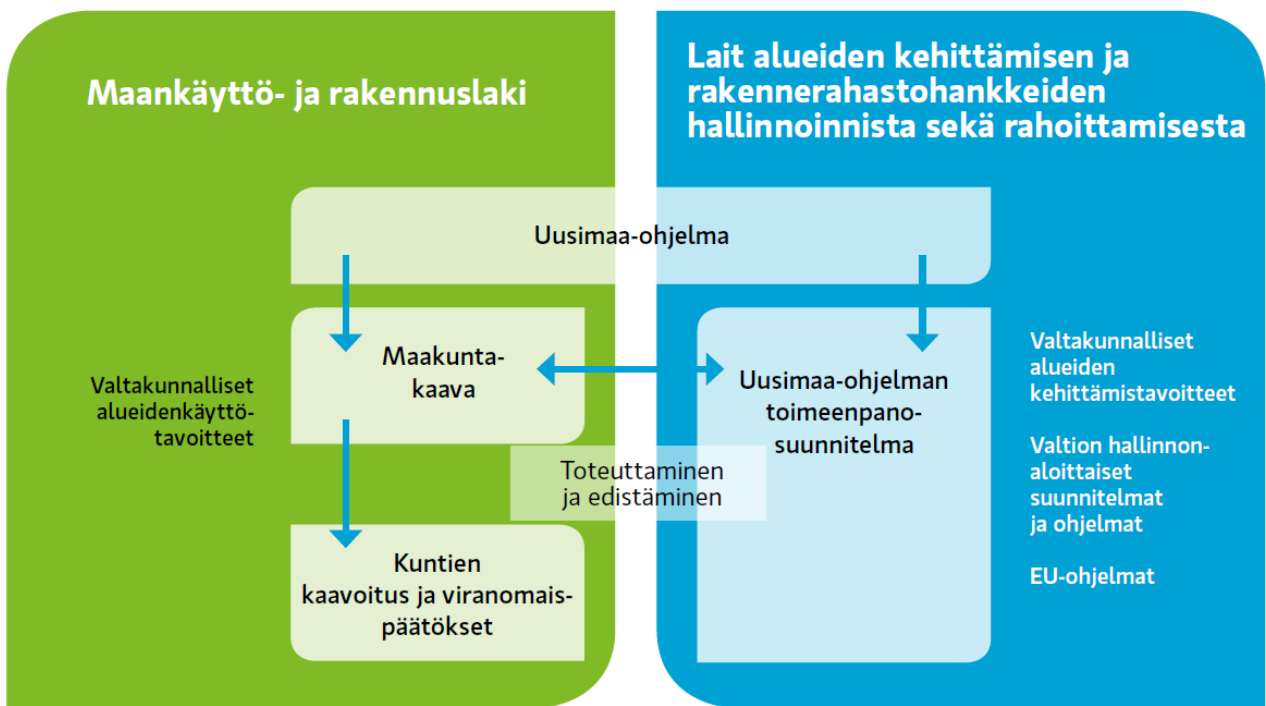
SOVA-laki (200/2005) ja sitä täydentävä asetus (347/2005) asettavat velvoitteet arvioida ohjelman ympäristövaikutukset. Maakuntaohjelmasta vastaava viranomainen selvittää ja arvioi ohjelman ja sen vaihtoehtojen toteuttamisesta aiheutuvat merkittävät ympäristövaikutukset ja laatii ohjelman ympäristöselostuksen. Selvitettäviä asioita ovat mm. vaikutus ihmisiin, talouteen, liikenteeseen, aluerakenteeseen ja ympäristöön, luonnonoloihin ja -varoihin sekä ilmastonmuutokseen. Arvioinnin avulla pyritään varmistamaan yhteensopivuus ohjelman ympäristötavoitteiden ja kestävä kehityksen periaatteiden kanssa. Lain mukaan maakuntaohjelmasta vastaavan liiton tulee ohjelmaa laadittaessa tehdä em. lain mukainen ympäristövaikutusten arviointi, jossa selvitetään suunnitelman tai ohjelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen todennäköiset merkittävät vaikutukset. Koska Uusimaa-ohjelman vaikutusten arvioinnissa on otettu ekologisten vaikutusten lisäksi huomioon myös ohjelman sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset vaikutukset, puhutaan ympäristövaikutusten arvioinnin sijaan laajemmin vaikutusten arvioinnista.

Ohjelman tavoitteet sekä strategiset linjaukset

Alueiden kehittämisen tavoitteena on vahvistaa alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta, edistää väestön hyvinvointia sekä turvata hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne. Valtakunnallisten alueiden kehittämistavoitteiden toteutuminen edellyttää jatkuvan uusiutumiskyvyn ylläpitämistä, kaiken potentiaalin hyödyntämistä sekä alueellisten erityispiirteiden kunnioittamista. Maakuntaohjelmissa tulee ottaa huomioon valtioneuvoston tavoitteet ja edistää niiden toteutumista. Maakuntaohjelmissa sovitetaan yhteen alueen tahtotila sekä kansalliset ja EU-politiikan aluekehittämistavoitteet.

Maakuntaohjelmalla on keskeinen asema valtion alueviranomaisten strategisten tulossopimusten laadinnassa ja niiden toteuttamisessa. Tarkoituksena on parantaa valtion toimenpiteiden kohdentamista maakuntaohjelman toteuttamisen kannalta keskeisiin kehittämiskokonaisuuksiin ja hankkeisiin sekä tehostaa valtion ja kuntien määrärahojen käyttöä.

Uusimaa-ohjelma on valmisteltu laajalla sidosryhmäyhteistyöllä yhdessä Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) kanssa. Ohjelman eräänä tavoitteena on yhdenmukaistaa maakuntaohjelmaa ja ELY:n strategisten suunnitelmien sisältöjä. Lisäksi tavoitteena on uudistaa, tehostaa ja selkeyttää maakunnallisten suunnitteluvälineiden ja asiakirjojen laatimista ja lisätä niiden vaikuttavuutta.

Kuva 1. Maakuntaohjelma aluekehittämisen välineenä. Maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma on laadittu yhtenäisessä prosessissa - tuloksena on Uusimaa-ohjelma 2.0. Osana ohjelmaa on laadittu myös toimeenpanosuunnitelma.

Maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma ja sen toimeenpanosuunnitelma laaditaan yhtenäisessä prosessissa yhtenä kokonaisuutena. Aikajänne ulottuu visio-, tavoite- ja strategiasisällön osalta vuoteen 2050 (maakuntasuunnitelma), keskipitkän aikavälin kehittämistoimenpiteiden osalta vuosiin 2018–2021 (maakuntaohjelma) ja toimeenpanosuunnitelman osalta vuosiin 2018-2019. Tässä ympäristöselostuksessa arvioidaan vain maakuntaohjelman vaikutuksia.

Uusimaa-ohjelma 2.0 perustuu valtakunnallisiin alueiden kehittämis- ja käyttötavoitteisiin, hallinnonalakohtaisiin aluestrategioihin, Uusimaa-ohjelmaan 2014-2017, maakuntakaavoihin sekä maakuntaa koskeviin muihin aluekehittämiseen vaikuttaviin suunnitelmiin. Strategiapohjan ohjelmalle ovat antaneet Uudenmaan kuntien ja seutujen tuoreimmat strategiat sekä Uudenmaan tulevaisuustarkastelu 2050 ja taustaselvityksenä laadittu Uudenmaan aluetalouden skenaariot sekä väestö- ja työpaikkaprojektiot.

Näiden strategioiden, suunnitelmien ja tulevaisuustarkasteluiden pohjalta Uusimaa-ohjelmalle on valittu kolme strategista painopistettä. Nämä ovat 1) Hyvinvoiva ja osaava ihminen, 2) Menestyvä ja vastuullinen bisnes 3) Ilmastoviisas ja monimuotoinen maakunta. Pyrkimyksenä on vahvistaa Uudenmaan asukkaiden hyvinvointia ja maakunnan menestymistä riippumatta siitä, minkä skenaarion suuntaan kehitys kulkee. Strategisten painopisteiden tavoitteet ja toimenpiteet on esitelty tarkemmin Uusimaa-ohjelmassa.

VISIO: Euroopan virkein ja viilein maakunta 2050			
Strateginen painopiste	 <p>Hyvinvoiva ja osaava ihminen</p>	 <p>Menestyvä ja vastuullinen bisnes</p>	 <p>Ilmastoviisas ja monimuotoinen maakunta</p>
Tavoitteet 2018–2021	<ul style="list-style-type: none"> • Tulevaisuuden osaavat ihmiset • Kansainvälisyydestä vahvuutta • Parhaat palvelut, aktiiviset asukkaat • Turvallisuutta solidaarisuudesta 	<ul style="list-style-type: none"> • Uusilla teknologioilla kasvua ja vientiä • Liiketoimintaa kiertotaloudesta • Kansainvälistä osaamista ja investointeja • Elinvoimaa startupeista ja pk-yrityksistä 	<ul style="list-style-type: none"> • Suomen ensimmäinen hiilineutraali maakunta • Kestävä ja turvallinen Uusimaa • Elämyksiä ja huolenpitoa luonnosta • Helposti liikkeelle, varmasti perille

Kuva 2. Uusimaa-ohjelman visio, strategiset painopisteet ja tavoitteet

Ohjelman ja ympäristöselostuksen laadinta

Maakuntaohjelman 2018–2021 laatimisesta ja sen vaikutusarvioinnista on vastannut Uudenmaan liitto. Ohjelmatyötä varten perustettiin johtoryhmä ja projektiryhmä. Ohjelman valmistelussa on käytetty Uudenmaan liiton ja ELY-keskuksen asiantuntijoita sekä tarvittaessa ulkopuolisia asiantuntijoita. Uudenmaan liiton johtoryhmää informoitiin säännöllisesti ohjelmatyön etenemisestä.

Maakuntaohjelman valmistelussa on hyödynnetty vuonna 2016 tehtyä kolmen maakunnan ohjelmien vertaisarviointia ja sen suosituksia. Perustana maakuntaohjelmalle toimii vuonna 2016 toteutettu tulevaisuustarkastelu, jossa rakennettiin viisi skenaariota vuoden 2050 toimintaympäristön kuvaamista varten. Uudenmaan maakunnan tulevaisuuden valottamiseksi laadittiin lisäksi jokaista skenaariota varten varautumissuunnitelmat, joissa erityisen huomion kohteena oli Uudenmaan tilanne kunkin skenaarion toteutuessa.

Ohjelman valmistelu ja suunnittelu on pyritty tekemään mahdollisimman läpinäkyväksi. Kuulutus maakuntaohjelmatyön käynnistämisestä julkaistiin 7.4.2017. Laadinnan aikana yleisölle varattiin mahdollisuus saada tietoja ja esittää mielipiteensä ohjelman ja ympäristöselostuksen lähtökohdista, tavoitteista ja valmistelusta. Valmistelun vaiheista, sisällöstä, luonnosten nähtävillä olosta ja osallistumismahdollisuuksista tiedotettiin ilmoituksilla ja kuulutuksilla ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvalla viestinnällä sekä Uudenmaan liiton internet-sivuilla.

Maakuntaohjelman valmistelun aikana järjestettiin useita tilaisuuksia kuntien, kehittämissyhtiöiden, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän järjestöjen kanssa. Ohjelman valmistelun etenemistä esiteltiin maakuntahallitukselle työn eri vaiheissa. Toukokuussa 2017 maakuntavaltuuston kokouksessa ohjelman valmistelusta informoitiin maakuntavaltuuston jäseniä. Ohjelman ja ympäristöselostuksen nähtävilläolo järjestetään syyskuussa-marraskuussa 2017. Ohjelma viedään maakuntahallituksen käsittelyyn marraskuussa 2017 ja valtuuston hyväksyttäväksi joulukuussa 2017.

SOVA-prosessi alkoi vaikutusten arvioinnin työohjelman laadinnalla samoihin aikoihin Uusimaa-ohjelman valmistelun kanssa. SOVA-prosessia koskeva viranomaisneuvottelu pidettiin 5.6.2017. Ohjelmaa ovat valmistelleet kolme strategisten painopisteiden mukaista teemaryhmää. Uusimaa-ohjelman vaikutuksen arviointia ja ympäristöselostuksen laadintaa varten nimettiin SOVA-ryhmä. Liitteessä 1 on esitetty tarkemmin Uusimaa-ohjelman aikana käytyä vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa.

Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen

Uusimaa-ohjelman strategisia vaihtoehtoja on tarkasteltu ohjelman laatimista edeltävissä aluetalouden skenaariovaihtoehdoissa ja tulevaisuustarkastelussa. Tulevaisuustarkasteluun kuuluvat skenaariotyö varautumissuunnitelmien, Uudenmaan väestö- ja työpaikkaprojektiot asuntotarvelaskelmien sekä liiton omana työnä laadittu muutosilmiöitä yhteen kokoava kirjallisuuskatsaus. Eri asiantuntijanäkökulmia yhdistelevällä tarkastelulla haluttiin varmistaa laaja-alainen varautuminen tulevaisuuden haasteisiin toimintaympäristön muuttuessa. Toisaalta tarkastelu luo pohjaa myös

Uusimaa-ohjelman ja -kaavan sisällölle ja tavoitteille – millaista Uttamaata kannatti tavoitella tulevaisuuden muuttuvassa maailmassa?

Tarkastelu on ollut monialainen ja vuorovaikutteinen prosessi, joka on tarjonnut poikkitieteellisiä keskusteluita ja uusia innovaatioita maakunnan kehittämistyöhön. Uudenmaan liitto haki myös 6.4.2017 tarjouspyynnössä ulkopuolisia näkemyksiä neljältä ajatuspajalta tulevaisuustarkasteluun. Työtä on tarkennettu Ajatuspaja Toivon, Ajatuspaja Vision, e2:n ja Kalevi Sorsa -säätiön analyysien ja suositusten pohjalta.

Uusimaa-ohjelman SOVA-lain mukaista vaikutusten arviointia tehtiin koko ohjelmavalmisteluajan. SOVA-ryhmä osallistui alusta asti asiantuntijatyöpajoihin kokouksiin ja seurasi ryhmien töiden etenemistä pyrkien tuomaan arvioinnin näkökulmaa osaksi työpajojen töitä. Vaikutusten arvioinnin toteuttamista Uusimaa-ohjelman laadinnan aikana on kuvattu kuvassa 3.

2016-2017	marras	joulu	tammi	helmi	maalis	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	loka	marras	joulu
MAAKUNTA-VALTUUSTO							24.5.							käsittely
MAAKUNTA-HALLITUS	21.11.				28.3.						lausun- noille aset- taminen			
MYR						18.4.								
KUNNAT							10.5., 29.5.				KUUMA			
KOULUTUS- JA TUTKIMUSSEKTORI							8.5.	8.6.						
YRITYKSET							16.5., 18.5.				5.9.			
ELY					31.3.	12.4.	5.5., 23.5.	1.6., 5.6.		18.8.				
OHJELMAN VALMISTELU	Työohjelma ja OAS					Sidosryhmät		Ohjelma- luonnos		Ohjel- ma- luonnos		Nähtävillä- olo ja lausunnot		Ohjelman ja ympäristö- selostuksen hyväksyminen
VAIKUTUSTEN ARVIOINTI						Arviointi- suunnitelma		Työ- pajat		Työpajat				
VIRANOMAIS-NEUVOTTELU								5.6.						
OSALLISTUMINEN	Aineisto nähtävillä verkkosivuilla													

Kuva 3. Vaikutusten arvion toteuttaminen Uusimaa-ohjelman valmisteluajan aikana.

Aluetalouden skenaariovaihtoehdot

Uusimaa-ohjelman valmisteluajan taustaselvityksessä on vertailtu aluetalouden skenaarioita sekä väestö ja työpaikkaprojektioita. Työn taustaksi on laadittu viisi vaihtoehtoista aluetalouden skenaariota, jotka poikkeavat toisistaan aluetalouden keskeisten indikaattoreiden sekä alueellisen suuntautumisen suhteen. Aluetalouden maakuntatasoiset indikaattoreita ovat tuotanto (alueellinen bruttokansantuote), väestönmuutos ja työpaikkojen muutos. Selvityksessä esitetään Uudellemaalle vaihtoehtoisia aluetalouden skenaarioita, joiden taustalla on EU:n Eurooppa 2020 -strategia. Se pohjautuu visioon älykkäästä, kaikkia hyödyttävästä, kestävästä kasvusta. Skenaarioiden pohjalta on laadittu vaihtoehtoiset kunta- ja seututasoiset väestö- ja työpaikkaprojektiot vuoteen 2050 asti. Niiden perusteella on laadittu laskelmia työllisyysasteen ja huoltosuhteen kehityksestä sekä tehty analyyskejä asumisväljyydestä ja asuntokannan muutostarpeesta eri vaihtoehtoisissa (kuva 4).

Skenaario- Vaihto- ehdot	Kasvu keskim./v. (2015-50)	Alueellinen suunta	Valittuja plusia / miinusia / kysymysmerkkejä; edellytyksiä / rajoitteita		
			Kilpailukyky	Työllisyys ja sosiaalinen tasapaino	Ympäristö, energia, resurssitehokkuus
Vahva keskittyvä Kasvu	Bkt > 2% Väes > 0,8% Työp > 0,8%	Kasvu suuntautuu vahvimmin pääkaupunkiseudulle (kuten viime vuosina)	+ Kasautumiseduilla tuottavuutta ja kilpailukyky - Asumisen hinnan nousu PKS:lla	+ Korkea työllisyys mahdollista - Alueellinen eriytyminen	+ Autoriippuvuus PKS:n ulkopuolella - Paine ympäristöä kohtaan PKS:lla
Vahva kasvu kaikkiin keskuksiin	Bkt > 2% Väes > 0,8% Työp > 0,8%	Kasvu suuntautuu PK-seudulle, KUUMA-keskuksiin ja muihin seutukeskuksiin	+ Tuottavuus ja kilpailukyky koko Uudellamaalla	+ Moninaisuus voi kukoistaa	+ Resursseja älykkäisiin liikkumis- ja ympäristöratkaisuihin ? Sosiaalinen ja ekologinen kestävyys
Kohtalainen keskittyvä kasvu	Bkt 1-2% Väes 0,5-0,8% Työp 0,5-0,8%	Kasvu painottuu pääkaupunkiseudulle	+ Tuottavuus ja kilpailukyky - Reuna-alueiden taantuminen	- Alueellinen eriytyminen ? Maahanmuuttajien kotoutuminen	+ Maata säästyy PKS:n ulkopuolella
Kohtalainen hajautuva kasvu	Bkt 1-2% Väes 0,5-0,8% Työp 0,5-0,8%	Kasvu painottuu KUUMA- ja seutukeskuksiin ja hajautuu niiden ulkopuolelle	+ Paikalliset palvelualueet kehittyvät myös seutukeskuksissa	+ Seutukeskusten työmarkkinat	- Pullonkaulat KUUMA- ja seutukeskuksissa ? Yhdyskuntarakenteen hajautuminen
Ei kasvua	Bkt <1% Väes <0,5% Työp <0,5%	Kaikki alueet kasvavat hitaasti tai taantuvat	- Elinvoima heikkenee + Niukkuus voi synnyttää innovaatioita	-Alueellinen segregatio - heikentyvä taloudellinen huoltosuhde	+Uuden talouden mahdollisuudet + Vähemmän liikkumista ja kulutusta - Ei varaa suurinvestointeihin

Kuva 4. Aluetalouden skenaariovaihtoehtojen kuvaus ja tiivistelmä niiden arvioinnista (Laakso 2017)

Skenaariovaihtoehtoja käsiteltiin sidosryhmien asiantuntijoiden Uudenmaan tulevaisuuspäivässä 28.9.2016. Vaihtoehtoista valittiin äänestämällä toivottavin skenaario sekä todennäköisin skenaario. Toivottavimmaksi vaihtoehdoksi valittiin Vahva kasvu kaikkiin keskuksiin, jossa maakunnan talous, väestö ja työpaikat kasvavat vahvasti ja kasvu suuntautuu pääkaupunkiseudulle, KUUMA-keskuksiin ja muihin seutukeskuksiin. Todennäköisimmäksi vaihtoehdoksi sai eniten ääniä Vahva keskittyvä kasvu ytimeen, jossa maakunnan talous, väestö ja työpaikat kasvavat vahvasti, mutta kasvu painottuu vahvimmin pääkaupunkiseudulle, edellisten noin viiden vuoden tapaan.

Tulevaisuustarkastelu 2050

Vuonna 2016 tehty Uudenmaan tulevaisuustarkastelu pohjusti Uusimaa-ohjelmaa, maakuntakaavaa ja maakuntauudistusta sekä nivoi yhteen aikaisemmin tehtyjä ja käynnissä olevia alueen tulevaisuustarkasteluja. Tavoitteena oli kuvata maakunnan tulevaisuutta ja tunnistaa keskeisiä kehittämisteemoja sekä hyödyntää alueella tehtyjä ja aluetta koskevia skenaario- ja tulevaisuustarkasteluja. Siinä pyrittiin analysoimaan toimintaympäristön kehityksen vaikutuksia koko maakunnan tasolla ja tunnistamaan Uudenmaan mahdollisuudet, riskit ja keskeiset toimenpiteet sekä vaikutukset asukkaiden hyvinvointiin. Haluttiin myös uudistaa Uudenmaan kehittäjien ja toimijoiden strategista näkemystä sekä synnyttää uutta strategista keskustelua ja aktiivista vuorovaikutusta ja saada päättäjät ja maakunnalliset toimijat määrittelemään yhteinen tulevaisuuskuva ja sitoutumaan sen toteuttamiseen.

Uudenmaan tulevaisuustarkastelu lähti käyntiin aiemman Uudenmaan skenaarioiden 2040 työn päivittämisellä huomioiden uudet toimintaympäristön muutokset ja skenaariologiikat. Keskeisistä muutos- ja epävarmuustekijöistä koostettiin tulevaisuustaulukko, jonka avulla määriteltiin ja kuvattiin tekijöiden mahdolliset kehitysvaihtoehdot. Kehitysvaihtoehtojen määrittelyssä hyödynnettiin alueen eri organisaatioiden asiantuntijoiden näkemyksiä. Induktiivisella skenaariomenetelmällä ja kehitysvaihtoehtoja loogisesti yhdistelemällä pystyttiin muodostamaan viisi erilaista Uudenmaan toimintaympäristön kehitystä kuvaavaa skenaariota vuoteen 2050 varautumissuunnitelmiseen (kuva 5).

SULKEUTUMINEN JA PERINTEINEN VALTIOVALTA	POLARISOITUNUT YKSILÖKESKEISYYS JA ASiantuntijavalta	TURVAUTUMINEN PAIKALLISIIN YHTEISÖIHIN	GLOBAALI VERKOSTOMAINEN TECH-IMPERIALISMI	KASVU JA EU-VETOINEN KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ
				
<ul style="list-style-type: none"> • Kansainväliset konfliktit ja ilmastomuutoksen voimistuminen aiheuttavat kansojenvaelluksia Eurooppaan ja Suomeen. • Protektionismi ja nationalismi voimistuvat ja kansallismieliset puolueet nousevat hallituksiin. Maailma blokkiutuu. • Euroalue hajoaa ja EU:n tehtäväksi jää alueen ulkorajojen turvaaminen. • Suomessa tehdään rakenteellisia uudistuksia ja tuetaan kotimaista. Yksityisen pääoman karkaamista ulkomaille rajoitetaan. • Julkisen sektorin rooli kasvaa. Palvelut ja sosiaaliturva rahoitetaan pitkälti lainarahalla. • Rakenteellisia uudistuksia tehdään ja kotimaista teollisuutta tuetaan. • Elinkeinorakenne ja työn tekeminen säilyvät suhteellisen perinteisinä. • Raaka-ainepula, kyberhyökkäykset sekä internetin epäluotettavuus hidastavat teknologiakehitystä. • Perhekeskeisyys, uskonto ja konservatismi voimistuvat arvoissa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yksilölliset arvot voimistuvat, ja vapaus ja vastuu korostuvat myös valtiotasolla. Oma vastuu palveluiden rahoittamisessa kasvaa. • Omistamisen merkitys vähenee, palvelullistuminen voimistuu ja kaikki tuotetaan "as-a-service". • Alustatalous ja mikroyrittäjyys syrjäyttävät perinteiset työsuhteet. • Lohkoketju mahdollistaa yksilöiden välisen kaupankäynnin ilman että suuryritykset/pankit saavat osuutta. • Työmarkkinat jakautuvat huippu-osaajiin ja helposti korvattaviin. Yhteiskunta polarisoituu. • Matala perustulo otetaan käyttöön työn muutokseen vastaamiseksi. • Suomi Oy:tä johdetaan yritysmäisesti. Asiantuntijavalta ja yksilöiden välinen sopiminen korvaavat edustuksellisen demokratian. • Kaupunkeihin syntyy erikoistuneita ja eriytyneitä alueita. Liikkuminen on päästöttömien pienkulkuneuvojen varassa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hallitsematon robotisaation luoma massatyöttömyys ja globaali rahoitusjärjestelmän kaatuminen vievät Suomen syvään lamaan. • Mahdollisuus tuottaa julkis-rahoitteisia palveluja romahtaa. • Valtioon tukeutumisen sijasta turvaututaan perheeseen ja omiin verkostoihin. Kolmannen sektorin rooli kasvaa palvelujen tuottajana. • Ihmisten välinen interaktio korostuu vastareaktiona nopealle teknologia-kehitykselle ja tekoälylle. • Poliittinen päätöksenteko keskittyy kuntiin ja alueellisiin yhteisöihin. • Elinkeinot, asuminen sekä ruoan ja energian tuotanto hajautuvat. • Suomeen syntyy paikallisyhteisöjä, jotka hyödyntävät vaihdantataloutta omavaraisuuden lisäämiseksi. • Suomalaisen arvot jakautuvat voimakkaasti. Lamassa ja alakulttuurien yhteentörmäyksissä syntyy mellakoita ja alueellisia irtiottoja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analytiikka korvaa ihmisen rutiini- ja asiantuntijatyössä. Koneiden tekemiä päätöksiä pidetään ihmismieltä luotettavampina. • Ubiikkiyhteiskunta realisoituu ja virtuaalisuus on kaikkialla. Kehitys haastaa perinteiset tavat aina perhemalleista asumiseen. • EU ja Suomi eivät pysy muutoksesta mukana. Muuttoliike suuntautuu Suomesta suurimpiin metropoleihin. • Suuryritysten tech-imperialismi valtaa maailmaa. Valta on monialaisten korporaatioiden käsissä. • Globaalit yhtiöt ja yhteisöt istuvat valtioiden kanssa samoissa päätöksentekopöydissä. • Mikroyrittäjyys tapahtuu suuryritysten omistamilla alustoilla. Yhteiskunta jakaantuu palveluksia tilaaviin ja niitä toimittaviin. • Digitaaliset alustat mahdollistavat ylikansallisten heimojen nousun. • Ihmiset haluavat toimia huippuunsa kehitetyissä keskuksissa. Suomi keskittyy pääkaupunkiseudulle. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö nähdään eristäytymistä paremmaksi keinoksi turvallisuus-, talous- ja ilmastopolitiikassa. • Maailmantalous ja vienti nousevat kehittyvien maiden keskiluokan nousun vetämänä. • Kasvu mahdollistaa hyvinvointivaltiomallin laajentumisen EU:ssa. • EU:n liittovaltiokehitys voimistuu. Keskeinen päätösvalta siirretään kokonaan jäsenvaltioilta EU:lle. • Suuryritysten valtaa rajoitetaan kansainvälisillä sopimuksilla. Sääntely datan ja rajapintojen avaamiseksi luo uutta liiketoimintaa. • Dataa hyödyntävä EU-tasoinen verkosto järjestää liikkumista ja kuljettamista. • Varastoinnin kehitys johtaa energiavallankumoukseen. Energia on reservimaksuja lukuun ottamatta ilmaista. • Massamuutto demokratian ja paremman elintason perässä Idästä EU:hun koettelee alueen kantokykyä.
KANSALLISVALTIOT	YKSILÖT JA ASiantuntijat	YHTEISÖT	LAITTEET JA YRITYKSET	EU

Kuva 5. Uudenmaan skenaariot 2050

Skenaarioiden pohjalta on pyritty löytämään välttämättömiä toimenpiteitä, jotka Uudellamaalla tulee tehdä riippumatta siitä, mikä skenaario tai niiden yhdistelmä tulevaisuudessa toteutuu. Skenaarioista riippumattomien välttämättömien toimenpiteiden lisäksi jokaisen skenaarion toteutumisen varalle on luotu varautumissuunnitelma. Skenaariokohtaiset varautumissuunnitelmat antavat suuntaa sille, mitä Uudellamaalla tulee tehdä tai painottaa, jos maailma muuttuu tietyn skenaarion kaltaiseksi.

Toimintaympäristön skenaarioiden ja niiden vaikutusten analysoinnin jälkeen projektissa muodostettiin Uudenmaan yhteinen tulevaisuuskuva. Tulevaisuuskuva osoittaa minkälainen Uudenmaan tulisi olla vuonna 2050, jotta se menestyisi muuttuvassa toimintaympäristössä. Se perustuu toimintaympäristön skenaariotyöstä sekä alueen toimijoille lähetetystä kyselystä nousseisiin kriittisiin kehittämisteemoihin ja niihin liittyviin toimenpiteisiin.

Skenaariot on rakennettu yhteistyössä Uudenmaan liiton, Capful Oy:n ja alueen asiantuntijoiden kanssa. Alueen strategisen kehittämisen tueksi luotujen skenaarioiden sekä Uudenmaan tulevaisuuskuvan 2050 määrittelyyn osallistettiin laajasti eri sidosryhmiä. Skenaarioluonnoksia kommentoitiin ja jatkotyöstettiin yli 60 alueen vaikuttajan ja asiantuntijan voimin yhteisessä työpajassa. Lisäksi skenaariotyöstä nousseita keskeisiä kehittämisteemoja ja toimenpiteitä arvioitiin nettikyselyllä, johon vastasi noin 70 henkilöä.

Ajatuspaja-analyysit

Uudenmaan liitto haki 6.4.2017 tarjouspyynnössä ulkopuolisia näkemyksiä johtavilta poliittisilta ajatuspajoilta tulevaisuustarkastelun pohjalta Uusimaa-ohjelman valmisteluun. Ajatuspajojen analyysit saatiin kaikilta kysytyiltä, keskustalaiselta e2:lta, kokoomuslaiselta Ajatuspaja Toivolta, vihreiden Ajatuspaja Visiolta, ja sosialidemokraattiselta Kalevi Sorsa -säätiolta.

Ajatuspaja-arvioinnin yleisenä huomiona oli, että skenaariot oli laadittu hyvin sidosryhmätyön pohjalta. Erilaisia tulevaisuustarkastelun, varautumissuunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden tarkistuksia maakuntaohjelman laadinnassa esitettiin jokaiselta painopistealueelta. Ajatuspaja e2 korosti nykyisen tilannekuvan merkitystä tulevaisuuden vahvuuksia etsittäessä. Kukin ajatuspaja ehdotti toimenpiteiden keskittämistä tärkeiksi havaitsemiinsa aihepiireihin sekä muutoksia skenaarioiden pohjalta ehdotettuihin strategiaan painopisteisiin ja kehittämistoimenpiteisiin. (Kuva 6.)

Uusimaa-ohjelma 2.0	Ajatuspaja e2	Ajatuspaja Toivo	Ajatuspaja Visio	Kalevi Sorsa -säätö
Hyvinvoiva ja osaava ihminen	<i>Ihminen – perustarpeet kuntoon</i>	<i>Ihminen: Hyvinvointia työn ja teknologian murroksessa</i>	<i>Ihminen: Hyvinvointia työn ja teknologian murroksessa</i>	<i>Ihminen: Hyvinvointia työn ja teknologian murroksessa</i>
Tulevaisuuden osaavat ihmiset	<i>Hyvinvointia sekä terveellinen ja laadukas asuinympäristö kaikille ihmisille</i>	Vaihtoehtoisten työn ja muun merkityksellisen tekemisen muotojen luominen	Eriarvoistumisen ja yhteiskunnan jakautumisen ennaltaehkäiseminen	Eriarvoistumisen ja yhteiskunnan jakautumisen ennaltaehkäiseminen
Kansainvälisyydestä vahvuutta	Eriarvoistumisen ja yhteiskunnan jakautumisen ennaltaehkäiseminen	Asukkaiden hyvinvoinnin, omahoidon ja terveysteknologioiden edistäminen	<i>Uuden työn, tekemisen ja luovuuden syntymisen tukeminen</i>	Vaihtoehtoisten työn ja muun merkityksellisen tekemisen muotojen luominen
Parhaat palvelut, aktiiviset asukkaat	<i>Uuden ja vaihtoehtoisen työn ja muun merkityksellisen tekemisen mahdollistaminen</i>	Eriarvoistumisen ja yhteiskunnan jakautumisen ennaltaehkäiseminen	<i>Asuntopulan ja seudullisen eriytyksen kestävä ratkaiseminen</i>	Asukkaiden hyvinvoinnin ja terveysteknologioiden edistäminen
Turvallisuutta solidaarisuudesta				
Menestyvä ja vastuullinen business	<i>Business – uutta työtä ja hyvää tuottavaa liiketoimintaa</i>	<i>Business: Uutta työtä ja hyvää tuottavaa liiketoimintaa</i>	<i>Elinvoima: Uutta työtä ja hyvää tuottavaa liiketoimintaa</i>	<i>Business: Uutta työtä ja hyvää tuottavaa liiketoimintaa</i>
Uusilla teknologioilla kasvua ja vientiä	<i>Osaava, luova työvoima, sosiaaliset taidot</i>	<i>Palvelullistumisen, digitalisaation ja uusien teknologioiden täysimääräinen hyödyntäminen</i>	Kestävän kehityksen mukaisten palvelukonseptien, liiketoimintamallien ja teknologioiden edistäminen	<i>Kestävän kasvun mukaisten infrastruktuurien, palvelukonseptien, liiketoimintamallien ja teknologioiden edistäminen</i>
Liiketoimintaa kiertotaloudesta	<i>Kestävän kasvun edistäminen</i>	Kansainvälisen yhteistyön sekä Itämeren alueen verkostojen vahvistaminen	<i>Globaaliin ja alueelliseen kilpailuun vastaaminen omilla vahvuuksilla</i>	Kansainvälisen yhteistyön ja Itämeren alueen verkostojen vahvistaminen
Kansainvälistä osaamista ja investointeja	Kansainvälisen yhteistyön sekä Itämeren alueen verkostojen vahvistaminen	Kestävän kasvun mukaisten palvelukonseptien, liiketoimintamallien ja teknologioiden edistäminen	Palvelullistumisen, digitalisaation ja uusien teknologioiden täysimääräinen hyödyntäminen	Palvelullistumisen, digitalisaation ja uusien teknologioiden täysimääräinen hyödyntäminen
Elinvoimaa startupeista ja pk-yrityksistä				
Ilmastoviisas ja monimuotoinen maakunta	<i>Maapallo - monimuotoinen elinympäristö ja ilmastonmuutokseen vastaaminen</i>	<i>Maapallo: Monimuotoinen elinympäristö ja ilmastonmuutokseen vastaaminen</i>	<i>Maapallo: Monimuotoinen elinympäristö ja ilmastonmuutokseen vastaaminen</i>	<i>Maapallo: Monimuotoinen elinympäristö ja ilmastonmuutokseen vastaaminen</i>
Suomen ensimmäinen hiilineutraali maakunta	<i>Hiilineutraaliuden saavuttaminen Uudellamaalla 2050 mennessä ja ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautuminen</i>	Toimintojen ekotehokkuuden edistäminen ja kokonaiskulutuksen vähentäminen	<i>Hiilineutraali Uusimaa mahdollisimman pian ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen</i>	Toimintojen ekotehokkuuden edistäminen ja kokonaiskulutuksen vähentäminen
Kestävä ja turvallinen Uusimaa	<i>Toimintojen ekologisen kestävyuden parantaminen ja kokonaiskulutuksen vähentäminen</i>	Luonnon ekosysteemipalvelujen ylläpitäminen ja hyödyntäminen	Toimintojen ekotehokkuuden edistäminen ja kokonaiskulutuksen vähentäminen	Luonnon ekosysteemipalvelujen ylläpitäminen ja hyödyntäminen
Elämyksiä ja huolenpitoa luonnosta	<i>Ekosysteemien ylläpitäminen ja kestävä hyödyntäminen</i>	Hiilineutraali Uusimaa 2050 ja ilmastovaikutuksiin varautuminen	Luonnon ekosysteemipalvelujen ylläpitäminen ja hyödyntäminen	Hiilineutraali Uusimaa 2050 ja ilmastovaikutuksiin varautuminen
Helposti liikkeelle, varmasti perille				

kursiivilla merkityissä ehdotettu muutos

Kuva 6. Strategiset painopisteet ja toimenpiteet lopullisessa Uusimaa-ohjelma 2.0:ssa sekä Ajatuspaja e2:n, Toivon, Vision ja Kalevi Sorsa -säätöön ehdotukset 6.4.2017 tarjouspyynnön pohjalta. Ehdotetut muutokset kursivoidulla tekstillä.

Ajatuspaja e2 arvioi, että skenaariotyössä on otettu hyvin huomioon tärkeimmät maailmanlaajuiset megatrendit, mutta maakunnan tähänastiset kehityssuunnat ovat jääneet vähälle huomiolle. Tulevaisuustyön lähtökohtana e2 ehdottaa vahvuuksien ja kielteisten kehityskulkujen tunnistamista niin, että tulevaisuutta voidaan rakentaa vahvuuksien varaan. Potentiaalisia ongelmia, joista voi tulla kasvun ja vahvuuksien hyödyntämisen esteitä, ovat mm. nuorten putoaminen koulusta, päihdeongelmat ja koettu turvattomuus. Työllistymisen vaikeudet ja asumisen kalleus sekä niihin liittyen eriarvoistuminen,

osattomuus ja syrjäytyminen voivat koskettaa kasvavaa osaa alueen asukkaista tulevaisuudessa, jollei kehityssuuntaa katkaista.

Ajatuspaja Toivon analyysissä sovellettiin Nassim Nicholas Talebin antihaurauden teoriaa. Toivon mukaan varautumissuunnitelmissa ei oltu otettu huomioon Venäjän todennäköisesti heikkenevää demokratiakehitystä ja siitä aiheutuvia potentiaalisia ongelmia sekä esimerkiksi taloudellisia kerrannaisvaikutuksia. Myös kansainvälisten virtausten ja kauppasuhteiden huomiointia kaivattiin lisää. Samoin taloudellisten kannustimia erityisesti korkean teknologian osajien sekä asiantuntijatyöntekijöiden houkuttelemisessa. Paikallisyhteisöjen tarkempaa roolin määrittelyä kaivattiin, vaikkakin todettiin paikallisyhteisöjen tärkeä rooli ulkosiin shokkeihin varautumisessa.

Ajatuspaja Visio toteaa, että skenaariotyön viisi eri skenaariota antavat hyvän pohjan Uudenmaan maakuntaohjelmalle. Visio kuitenkin toivoo, että esiin olisi voinut nostaa voimakkaammin joitain muutostrendejä, jotka ovat monien arvioiden mukaan selkeästi muita voimakkaampia. Näitä ovat ilmastonmuutos, muuttoliike, robotisaatio ja globalisaatio sekä urbanisaatio ja alueiden eriytyminen. Ilmastonmuutoksen todetaan etenevän jopa kaikkein voimakkaimpien ennusteiden mukaisesti. Erityisesti tärkeinä Visio pitää näkymiä ilmastonmuutoksen liikkeelle sysäämistä kansainvaelluksista ja globaalien talouden mukanaan tuomaa huippuosaajien liikkuvuutta.

Kalevi Sorsa -säätö korostaa hyvinvointivaltion ja sosiaalisten investointien merkitystä Uudenmaan ja sen asukkaiden menestykselle ja hyvinvoinnille yksilöihin ja yhteisöihin kohdistuvien painotusten sijaan. Yritystoiminnan osalta säätö nostaisi kestäväää kasvua koskevat toimenpiteet prioriteettilistan kärkeen, sillä kaikessa liiketoiminnassa on tulevaisuudessa talous sovitettava maapallomme rajoihin määrätietoisilla politiikkatoimilla. Maapalloa koskevia tavoitteita se pitää hyvinä ja realistisina, mutta kaipaa selkeitä käytännön toimia, jotka ohjaisivat maakuntatason toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ajatuspajoista e2 ja Visio ehdottivat useita sekä tulevaisuuskuvatyön strategisten painopisteiden että kehittämistoimenpiteiden otsikkotason muutoksia. Ajatuspajat Toivo ja Kalevi Sorsan säätö ehdottivat kumpikin vain yhtä kehittämistoimenpiteen otsikoinnin muutosta. Eniten muutoksia esitettiin Hyvinvoiva ja osaava ihminen sekä Menestyvä ja vastuullinen ihminen -strategisiin painopisteisiin. Uusimaa-ohjelmassa strategisten painopisteiden ja kehittämistoimenpiteiden otsikointia on sittemmin tarkennettu kauttaaltaan ja kuhunkin toimenpidetkokonaisuuteen on lisätty yksi kehittämistoimenpide. (Kuva 6)

Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi

Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi toteutettiin ajoittaen arviointi ohjelmatyön keskeisiin vaiheisiin. Asiantuntijatyöpajat arvioivat myös mitkä voisivat olla 0+ -vaihtoehdon (ohjelmaa ei toteutettaisi) vaikutukset ihmisiin, talouteen, liikenteeseen, aluerakenteeseen ja ympäristöön, luonnonoloihin ja -varoihin sekä ilmastonmuutokseen. 0+-vaihtoehdon mukaisia kehityskuvia ja arvioituja vaikutuksia on esitetty luvussa *Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi*.

Arviointia tarkennettiin asiantuntijatyöpajoissa kohdistamalla arviointia kolmessa teemaryhmässä omien töiden arviointiin. Tavoitteena oli arvioida toimenpiteiden vaikutuksia ihmisiin, talouteen, liikenteeseen, aluerakenteeseen ja ympäristöön, luonnonoloihin ja -varoihin sekä ilmastonmuutokseen. Arviointi toteutettiin kesäkuussa 2017 ja ajoitettiin vaiheeseen, jossa teemaryhmien työ oli saatettu päätökseen. Tulokset koottiin arviointimatriisiin.

Ryhmillä oli ollut aikaa tutustua ohjelmaluonnoksen sisältöön ennen arvioinnin toteutumista. SOVA-ryhmä suoritti itsenäisesti saman matriisipohjaisen arvioinnin ryhmien arvioinnin pohjalta. Lopputulos matriisipohjaisesta arvioinnista on esitetty luvussa *Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi*.

Arvio prosessin toteutuksesta

Ohjelman vaikutusten arvioinnin tulisi tuottaa suunnitelman valmistelun, toteutuksen ja seurannan kannalta olennaista tietoa. Vaikutusten arviointia tulisi toteuttaa koko ohjelman valmistelun ajan ja liittää arviointi erityisen tiiviisti niihin vaiheisiin, joissa tehdään keskeisiä suunnitelmaa koskevia ratkaisuja. Jotta arviointi pystyisi tehokkaasti tukemaan suunnitelman valmistelua, toteutusta ja seurantaa, on vaikutusten arvioinnin muodostettava johdonmukainen ja tiiviisti suunnitelman valmisteluun integroitu kokonaisuus.

Asiantuntijatyöpajojen matriisipohjainen arviointi kesä-elokuussa 2017 toteutui hyvin ja siitä saatiin tärkeää tietoa kokonaisarvioinnin tueksi. Teemaryhmien aktiivisella osallistumisella arviointikokouksiin oli tärkeä merkitys Uusimaaohjelman vaikutusten arvioinnille ja arviointi pystyttiin näin integroimaan paremmin osaksi suunnittelua.

Uusimaa-ohjelman laadinnalle oli asetettu tiukka aikataulu, johon myös vaikutusten arviointi sovitettiin.

Uudenmaan ympäristön nykytila, ongelmat ja suojelutavoitteet

Toimintaympäristöanalyysi

Seuraavassa on lyhyesti esitelty Uudenmaan toimintaympäristöä sekä havaintoja siitä, mihin suuntaan Uusimaa on kulkemassa ja minkälaisia haasteita meillä on edessä.

Uudenmaan suhteelliset ydinvahvuudet tiivistyvät kolmeen teemaan: saavutettavuuteen, vetovoimaan ja osaavan työvoiman saatavuuteen. Nämä vahvuudet pätevät kansallisessa ja kansainvälisessä mittakaavassa. Uudenmaan alueen elinkeinoelämän ja yritystoiminnan näkymät ovat kehittyneet vuonna 2017 hyvin positiiviseen suuntaan.

Toiminnallisesti Uusimaa liittyy laajempaan Etelä-Suomen aluekokonaisuuteen, jonka on arvioitu muodostavan yhden toiminnallisen alueen 2050-lukuun mennessä. Viime vuosikymmeninä kaupungistuminen sekä liikennejärjestelmien ja -palvelujen kehittyminen ovat aiheuttaneet nopeita muutoksia toiminnallisissa alueissa, mikä näkyy hallinnolliset rajat ylittävien työssäkäyntialueiden laajenemisena ja pitkien työmatkojen lisääntymisenä. Tulevien vuosikymmenten muutokset kiihdyttänevät tätä kehitystä entisestään.

Uusimaa kasvaa ja tiivistyy

Uusimaa on Suomen runsasväkisin ja tiheimmin asuttu maakunta, joka käsittää 26 kuntaa ja 1,64 miljoonaa asukasta. Väkiluku on kasvanut 25 vuodessa noin 390 000 asukkaalla, keskimäärin prosentin

vuodessa. Melkein joka kolmas suomalainen on uusmaalainen. Asukastiheys on eurooppalaista tasoa. Kunnista suurin on yli puolen miljoonan asukkaan Helsinki. Pienimmissä kunnissa asuu noin 2 000 asukasta. Viisitoista kuntaa on kaksikielisiä.

Uudenmaan väestön ikärakenne on muuta maata ja Euroopan alueita edullisempi, alle 40-vuotiaiden työikäisten osuus on Uudellamaalla erityisen korkea. Helsinki ympäristöineen on yksi Euroopan nopeimmin kasvavista kaupunkiseuduista. Pääkaupunkiseutu ja keskinen Uusimaa kasvavat sekä luonnollisen väestönkasvun että muuttovoiton ansiosta. Itäisen ja Läntisen Uudenmaan luonnollinen väestön kasvu on pysähtynyt ja Läntisellä Uudellamaalla väkiluku on vähentynyt. Itäisellä Uudellamaalla tasaista kasvua on pitänyt yllä nettosiirtolaisuus. Koko Uudenmaan väkiluku kasvoi viime vuonna merkittävästi enemmän kuin koko muun maan kasvu yhteensä.

Väestön lisäyksestä 77 prosenttia oli vieraskielisiä. Äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvia Uudellamaalla on yli puolet maamme vieraskielisistä. Uudenmaan kasvusta 90 prosenttia suuntautuu pääkaupunkiseudulle.

Uudellamaalla asutaan ahtaammin kuin muualla Suomessa. Pääkaupunkiseudulla asuminen on kalliimpaa ja asuntojen sekä vuokra-asuntojen hinnat ovat huomattavasti koko maan keskiarvoa korkeammat. Haasteena on kohtuuhintaisten asuntojen tarjonta ja vastaaminen eriarvoisuuden kasvuun.

Uusimaa on asukkaiden hyvinvoinnilla mitattuna seitsemänneksi kehittynein maakunta koko EU:n alueella. Vahvuuksia ovat luottamus, korkeakoulutuksen saatavuus, turvallisuus, tietoliikenneyhteydet, tiedon saavutettavuus sekä asukkaiden valinnanmahdollisuudet ja korruption vähäisyys. Parantamisen varaa on erityisesti asumisessa, perusterveydenhuollossa, peruskoulun jälkeiseen koulutukseen osallistumisessa sekä suvaitsevuuudessa ja osallistamisessa.

Uusimaa tuottaa ja työllistää

Uudellemaalle muutetaan työpaikkojen ja monipuolisen koulutustarjonnan vuoksi. Uudellamaalla sijaitsee 34 prosenttia maan työpaikoista ja sen osuus Suomen bruttokansantuotteesta on 38 %. Osaavan työvoiman saatavuuden näkökulmasta Uusimaa on Suomen houkuttelevin osaamisintensiivisten palveluiden maakunta korkea osaamista ja ylipäättään työvoimaa tarvitseville yrityksille. Korkeakoulutettujen osuus työvoimasta on Uudellamaalla Suomen suurin ja myös määrällisesti tarjontaa on eniten.

Maakunnan elinkeinorakenne on monipuolinen kokonaisuus, jossa kansainväliset yritykset, elinkeinojen palveluvaltaisuus ja uudet startup-yritykset mahdollistavat kasvun. Informaatio- ja viestintäalan, finanssialan ja koulutuksen sekä tieteellisen toiminnan työpaikkaosuus on korkeampi kuin muualla Suomessa keskimäärin. Myös viihteen ja taiteen työpaikat ovat keskittyneet vahvasti Uudellemaalle.

Uudenmaan työpaikoista 82 prosenttia on kaupan ja palveluiden alalla. Yritysten toimipaikoista noin 99 prosentilla on alle 50 työntekijää, liikevaihdosta alle 20 prosenttia syntyy alle 10 henkilön yrityksissä ja hieman yli 30 prosenttia suurissa, yli 250 henkilön yrityksissä.

Uudenmaan työllisyysaste vuonna 2016 oli 72,8 prosenttia ylittäen koko maan luvun 4,1 prosentilla. Uudenmaan työttömyysaste on alittanut koko maan tason jo usean vuosikymmenen ajan ollen toukokuussa 2017 9,7 prosenttia.

Vahvasti saavutettava Uusimaa

Saavutettavuudessa Suomen sisällä ja kansainvälisesti Uusimaa on yliverlainen lento-, raide - ja tieyhteyksiltään. Uudellamaalla sijaitsee myös matkustajaliikenteeltään Suomen vilkkain satama. Sen kautta kulkee kaksi kolmasosaa kansainvälisistä matkustajista. Suomen kansainvälisestä lentoliikenteestä 90 prosenttia keskittyy Helsinki-Vantaan lentokentälle. Helsingin ja Tallinnan välinen liikenne kasvaa Tukholman ja Helsingin välistä liikennettä nopeammin.

Liikenneyhteydet Uudenmaan maakunnasta ovat erittäin hyvät. Tieverkon rungon muodostavat Helsingistä alkavat säteittäiset valtatie, pääkaupunkiseudun kehätiet sekä poikittainen valtatie 25. Muut kantatiet täydentävät päätieverkkoa. Alemman tieverkon merkitys on keskeinen pienemmille taajamille ja maaseutualueille. Alueen kaupunkiseuduilla jalankulun, pyöräilyn ja joukkoliikenteen yhteenlaskettu osuus on noin puolet matkoista, pääkaupunkiseudulla 60 %. Joukkoliikenteellä on vahva rooli pääkaupunkiseudulla ja sinne suuntautuvassa työmatkaliikenteessä. Pääkaupunkiseudulla joukkoliikenteen palvelutaso on hyvä, samoin kilpailukyky henkilöauton kanssa. Eräillä säteittäisillä väylillä paikoin jopa puolet tienkäyttäjistä on bussimatkustajia. Useissa maaseutumaisissa kunnissa joukkoliikenne ei juurikaan mahdollista autotonta arkea keskustaajaman ulkopuolella.

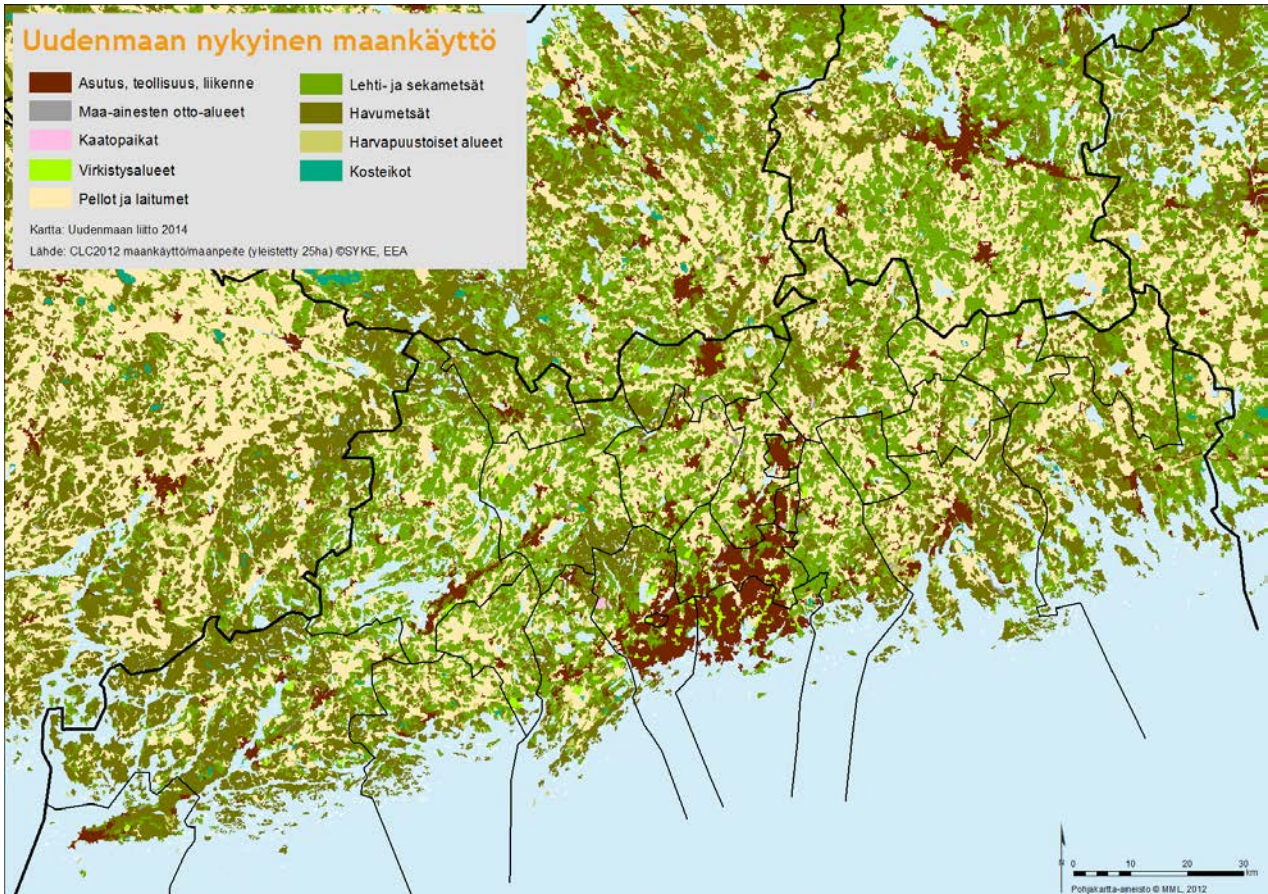
Ympäristön nykytila

Uudenmaan maapinta-ala on 9 097 km². Se on kolme prosenttia koko Suomen maapinta-alasta. Pääkaupunkiseudulla asuu yli kaksi kolmasosaa maakunnan väestöstä. Vaikka Uusimaa on Suomen tiheimmin asuttu maakunta, sen maapinta-alasta 85% on rakentamatonta. Taajamien kattama alue on kuitenkin laajentunut nopeasti viime vuosikymmeninä. Tässäkin Uudenmaan kuntien erot ovat suuria. Uudenmaan maantieteellinen sijainti sekä suotuisat luonnonolosuhteet ovat luoneet pohjan maakunnan rikkaalle kulttuurihistorialle. Omaleimaisempiin kulttuuriympäristöihin kuuluvat mm. Suomenlinna, ruukkimiljööt, rannikon ja saariston huvilat sekä viljavien jokilaaksojen kulttuurimaisemat. Maankäyttö on jakautunut kaupunkimaiseen pääkaupunkiseutuun sekä suuriin rakentamattomiin alueisiin idässä ja lännessä.

Monipuoliset luontokohteet ja vesialueet ovat Uudenmaan tärkeitä vetovoimatekijöitä matkailun ja virkistyskäytön näkökulmasta. Rannikko- ja merialueet, vesistöt, vaihteleva maaperä sekä kasvi- ja eläinlajien suuri määrä tekevät Uudenmaan luonnonympäristöstä rikkaan ja monipuolisen. Ainutlaatuisien luontokohteiden kirjo ulottuu lähimetsistä kansallispuistoihin ja arvokkaista kulttuuriympäristöistä saariston luonto- ja maailmanperintökohteisiin kuten Suomenlinna. Kohteet ovat hyvien liikenneyhteyksien ansiosta asukkaiden ja matkailijoiden saavutettavissa ja niiden virkistyskäyttöarvoa lisää laaja väestöpohja.

Uudenmaan ympäristöhaasteet liittyvät ilmastoon, vesientilaan, luonnon monimuotoisuuteen ja materiaalihokkuuteen. Uudenmaan yhdyskuntarakenne on melko hajautunut. Lisärakentamiselle on osoitettu uusia aluevarauksia yhdyskunta- ja taajamarakenteen reuna-alueilta ja osa rakentamisesta on sijoittunut kaavoitettujen alueiden ulkopuolelle. Aluerakenteellisesti jäsentymättömät taajamien lievealueet ovat laajentuneet yhdyskuntarakenteen tiiviimmän osan reunamilta yhä laajemmalle alueelle. Helsingin seudun ja Uudenmaan yhdyskuntarakenne on ollut väljä ja harvaan asuttu verrattuna muihin Euroopan metropolialueisiin. Väljä yhdyskuntarakenne ja pitkät välimatkat lisäävät liikkumistarvetta ja autoriippuvuutta. Yhdyskuntarakenteen hajautuminen ja sen myötä laajeneva tieverkosto pienentää kasvien ja eläinten elintilaa ja muuttaa niiden elinolosuhteita. Myös haitalliset vieraslajit ovat merkittävä uhka luonnon monimuotoisuudelle ja saattavat aiheuttaa huomattavia taloudellisia tappioita maa- ja metsätaloudessa sekä haittaa luonnon virkistyskäytölle.

Ympäristölle maankäytön suunnittelussa kohdistuu koko Uudenmaan alueella poikkeuksellisen kovat vaatimukset johtuen metropolialueen voimakkaasta rakentamistarpeesta väestön ja yritystoiminnan kasvaessa. Uudellamaalla on myös paljon monille lajeille ainutlaatuisia elinympäristöjä johtuen eteläisestä sijainnista, vaihtelevasta maaperästä ja pinnanmuodoista sekä laajasta, pienipiirteisestä saaristosta. Näiden elinympäristöjen turvaamiselle saattaa Uudellamaalla asettaa haasteita se, että kasvavalle väestölle on tarjottava virkistysmahdollisuuksia ja maaseudun elinkeinot tulee turvata. (kuva 7)

Kuva 7. Uudenmaan nykyinen maankäyttö. Tiiviimmin rakentuneen pääkaupunkiseudun läheisyydessä sijaitsee muutamia laajoja metsiä kuten Nuuksion ja Sipoonkorven alueet. Muutoin Uudenmaan maankäyttö on varsin mosaiikkimaista metsäalueiden, viljelysmaiden ja taajamien vuorottelua.

Metsät, pellot ja vesistöt sekä muut luonnonalueet muodostavat lajiston säilymisen ja leviämisen kannalta tärkeän ekologisen verkoston. Viherrakenteeseen kuuluva ekologinen verkosto on yhä tärkeämpi ilmaston muuttuessa, jotta eliölajit pystyvät siirtymään sopivammille alueille. Viheralueet ylläpitävät lajistoa, ekologisia prosesseja, ilman puhtautta ja vesivarantoja. Niillä on myös todettu olevan myönteinen vaikutus asukkaiden terveydelle ja elämänlaadulle. Virkistyskäyttö kohdistuu erityisesti kaupunkien viheralueille, lähivesistöihin sekä matkailu ja vapaa-ajan asumisen alueille.

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja sen hillintä on yksi tärkeimpiä tulevaisuuden toimintaympäristön muutoksia. Ilmaston lämpenemiseen liittyy globaalilla tasolla esimerkiksi kuivuus ja merenpinnan nousu, joiden vaikutukset voivat heijastua Uudellemaalle mm. kasvavina pakolaisvirtoina. Sään ääri-

ilmiöt, kuten myrskyt ja rankkasateiden aiheuttamat tulvat voivat tuottaa taloudellista vahinkoa mm. infrastruktuurille, rakennuksille ja elinkeinoille. Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää, että energiantuotannossa siirtymistä fossiilisista polttoaineista vähäpäästöisiin energialähteisiin. Energiatehokkaat ratkaisut yleistyvät niin liikkumisessa, asumisessa kuin liiketoiminnassa. Maaperän ja biomassan merkitys hiilen sitoutumisessa korostuu. Kiertotalous eli materiaalien ja raaka-aineiden hyödyntäminen uudelleen yleistyy kaikessa toiminnassa, mikä vähentää syntyvän jätteen määrää ja säästää luonnonvaroja.

Toimivalla viherrakenteella on monin tavoin merkitystä ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Metsien raivaaminen yhdyskuntarakentamiseen vähentää hiilinielua. Omavaraisuuden ja paikallisen tuotannon merkitys saattaa kasvaa, mikäli väestönkasvu ja ilmastonmuutos aiheuttavat maailmanlaajuisesti nykyistä suurempaa niukkuutta.

Ilmanlaadun kysymykset asukkaiden kannalta keskittyvät tiheästi asutulle pääkaupunkiseudulle. Pääkaupunkiseudun ilma on yleensä puhdasta Euroopan muihin metropoliseutuihin verrattuna. Siitä huolimatta ilmansaasteet, erityisesti hiukkaset aiheuttavat vakavia terveyshaittoja ja lisäävät kuolleisuutta. Tieliikenne Uudellamaalla on myös vilkasta. Keskeisten Uudenmaan ja sieltä johtavien liikennekäytävien tiekuljetukset vastasivat suoritteeltaan noin kolmannesta kaikista Suomen kuntien välisistä tiekuljetuksista 2012-2014.

Uudenmaan metsäbiotalous on valtakunnallisesti erittäin mittaavaa, vaikka suhteelliset osuudet ovat hyvin pieniä. Massa- ja paperiteollisuus on merkittävin metsäbiotalouden toimiala. Laajempaa metsäteollisuutta on pääasiassa Lohjan seudulla. Vaikka Uudenmaan metsäbiotalouden tuotoksen arvo on lähes 2,9 miljardia euroa, on sen suhteellinen osuus maakunnan tuotoksesta vain 2 %. Arvonlisästä ja työllisyydestä osuus on prosentti ja investoinneista 0,4 %. Mutta esimerkiksi työllisten määränä se on kuitenkin yli kaksinkertainen koko maan keskiarvoon nähden. Metsäbiotalouden pieni osuus selittyy sillä, että suuri osa Suomen muusta taloudesta on keskittynyt Uudellemaalle. Metsäbiotalouden osuus maakunnan biotalouden tuotoksesta on 22 prosenttia. Tärkein biotalouden sektori on elintarviketeollisuus. Euromääräisesti metsäbiotalouden merkitys on kärkitasoa. Tuotos on suurin koko Suomessa ja arvonlisäys kolmanneksi suurin. Maakunnan metsäbiotalous vastaa noin 12 prosenttia koko maan metsäbiotalouden tuotoksesta. Puupohjaisen energian tuotannossa markkinoille Uusimaa on kolmanneksi suurin maakunnista.

Suomen peltopinta-alasta noin 8 prosenttia on Uudellamaalla. Maatalouden vesistökuormitus on suurta johtuen laajoista peltoalueista, eroosioherkästä maaperästä ja intensiivisestä tuotannosta. Uudenmaan vesistöt ovat pääsääntöisesti pieniä ja vähäjärvisiä. Jokivesistöjen virtaamat vaihtelevat runsaasti sateisuuden mukaan. Ihmisen toiminta, kuten ojitukset ja rakentaminen, voimistavat kuivuuden ja tulvien vaikutuksia.

Uudenmaan vesistöissä on vähän tulvia tasoittavia järviä eikä vesistöjä juurikaan säännöstellä. Monilla järvillä, kuten Vihdin Enäjärvi ja Sipoon Savijärvi, ilmenee voimakasta rehevyyttä. Osa järvistä on muuttunut ajan myötä rehevemmiksi, esim. luonnontilainen Vitsjön Raaseporissa näyttää muuttuneen karusta järvestä keskituottoiseksi 1980-luvun jälkeen. Uudellamaalla on kuitenkin myös hyväkuntoisia, karuja järviä, joissa elää monimuotoinen kasviplanktoniyhteisö. Vihtijärvi ja Raaseporin Malarijärvi ovat esimerkkejä hyväkuntoisina säilyneistä vesistöistä.

Järvien happitilanne loppupalvella 2016 oli kohtalaisen hyvä johtuen lauhasta talvesta ja lyhyestä jääpeitekaudesta. Kesäaikainen klorofyllipitoisuus oli järvissä keskimäärin samalla tasolla kuin vuonna 2015. Uudenmaan rannikkomerialueella ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Merialue on edelleen rehevöitynyt ja pohjien happitilanne on monin paikoin heikko.

Ilmastonmuutos tulee muuttamaan merkittävästi jokien virtaamien ja järvien vedenkorkeuksien vuodenaikaista vaihtelua. Lisäksi merenpinnan nousu aiheuttaa tulvariskiä osalle rannikosta.

Sateisuuden ja sademäärien kasvun takia veden luonnollinen imeytyminen valuma-alueilla on entistä tärkeämpää. Kaupunkialueilla viheralueita tarvitaan muun muassa tasaamaan hulevesien tulvimista ja lämpöhuippuja. (Valuma-alueiden toimintakyky sadevesien hallinnassa korostuu ilmaston muuttuessa. Ilmastonmuutos lisää tarvetta laajoille yhtenäisille luontoalueille sekä hyvin kytkeytyneelle ekologiselle verkostolle. Nämä voivat vähentää lajien luontaisten elinympäristöjen heikkenemisestä aiheutuvaa haittaa.

Energia

Suomessa käytetään paljon energiaa asukasta kohden. Syynä tähän ovat mm. paljon energiaa kuluttava teollisuus, korkea elintaso, kylmä ilmasto ja pitkät etäisyydet. Maakunnista Uusimaa on maamme sähkönkulutuksen kärjessä. Pääkaupunkiseudulla korkea kulutus johtuu mm. asumisesta, palveluista ja rakentamisesta, kun taas esimerkiksi Porvoossa ja Lohjalla energiaintensiivisen teollisuuden sijoittumisesta näille alueille.

Uudellamaalla valtaosa sähköstä tuotetaan ydinvoimalla sekä sähkön ja lämmön yhteistuotannossa teollisuudessa ja kaukolämmön tuotannon yhteydessä. Lisäksi sähköä tuotetaan erillisellä lämpövoimalla, vesivoimalla ja tuulivoimalla.

Pääkaupunkiseudun kiinteistöistä noin 85 prosenttia on liittynyt kaukolämpöverkkoon. Myös muissa Uudenmaan taajamissa kaukolämpöverkko on laajentunut viime vuosina merkittävästi. Kaukolämmön yksi edellytys on riittävän tiivis yhdyskuntarakenne, jotta kaukolämpöverkon rakennuskustannukset eivät nouse kohtuuttomiksi.

Kasvihuonekaasupäästöt

Suomessa tuotetaan kasvihuonekaasupäästöjä suhteellisen paljon henkeä kohden mitattuna. Kasvihuonekaasupäästöt ovat kuitenkin olleet viimeisten vuosien ajan laskussa. Etenkin teollisuuden ja kulutus-sähkön päästöt ovat laskeneet selvästi. Vuonna 2015 Uudenmaan osuus koko Suomen kokonaispäästöistä oli noin 22 prosenttia. Asukaskohtaiset kasvihuonekaasupäästöt ovat Uudellamaalla pienemmät kuin Suomessa keskimäärin.

Uudellamaalla syntyi kasvihuonekaasupäästöjä vuonna 2015 yhteensä 12,1 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia. Päästöt olivat 11 prosenttia pienemmät kuin vuonna 1990 ja 15 prosenttia pienemmät kuin vuonna 2012, jolloin laskenta tehtiin edellisen kerran. Suurimmat vähennykset syntyivät teollisuudessa ja kulutussähkössä. Myös kaukolämmön, liikenteen, jätteiden käsittelyn ja maatalouden aiheuttamat päästöt pienenevät. Viime vuosina teollisuuden polttoainekäyttö on huomattavasti pienentynyt. Kaukolämmössä on siirrytty entistä enemmän puupohjaisiin polttoaineisiin. Pääkaupunkiseudulla sekajätteen käyttö ja lämpöpumput ovat vähentäneet kaukolämmön päästöjä. Kulutussähkön päästöt ovat vähentyneet, koska valtakunnallista hiililauhdetuotantoa on korvattu tuontisähköllä ja kotimaisella vesivoimalla. Liikenteessä etenkin raskaan liikenteen päästöt ovat vähentyneet. Jätteiden käsittelyssä kaatopaikkasijoitus vähentynyt ja energiahyötykäyttö lisääntynyt, mikä on vähentänyt kaatopaikkojen metaanipäästöjä.

Kiertotalous

Pääkaupunkiseudun jätteiden hyödyntäminen on lisääntynyt syksystä 2014 alkaen, jolloin pääkaupunkiseudun ja Kirkkonummen kotitalouksien sekajäte on hyödynnetty kaukolämmön ja sähkön

tuotannossa Vantaan Energian jätevoimalassa. Jätevoimala hyödyntää vuodessa yhteensä 320 000 tonnia kierrätykseen kelpaamatonta sekajätettä.

Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY) ei vie kotien sekajätettä enää kaatopaikalle. Muutos näkyi Ämmässuon jätteenkäsittelykeskuksen vastaanottamissa jätemäärissä jo huhtikuusta 2014 alkaen, Vantaan jätevoimalan koekäytön alettua. Loppusijoitukseen viedyn jätteen määrä väheni tammikuun 19 000 tonnista joulukuun 700 tonniin kuukaudessa. Loppuvuodesta keskuksessa otettiin vastaan esimerkiksi Sortti-asemien palamattomia sekajätteitä sekä hyödynnettäväksi kelpaamatonta rakennusjätettä.

Muutoksen myötä HSY:n käsittelykeskuksesta vapautuu tilaa uusille toiminnoille. Ämmässuon alueelle on syntymässä ekoteollisuuskeskus Ekomo, joka perustuu materiaalivirtojen hyötykäyttöön.

HSY:n alueen asukkaat ovat 2014 kyselyssä ilmaisseet tyytyväisyytensä sekajätteen energiakäyttöön ja yhä useampi asukas lajittelee kodin jätteet. Paperi- ja kartonkijätteet huolehti oikeaan osoitteeseen yhdeksän asukasta kymmenestä.

Maaperä ja kiviaineksen otto

Väestön kasvun myötä rakentamistarve lisääntyy ja rakentamisen siirtyminen heikkolaatuisille pohjille vaatii runsasta kiviainesten käyttöä. Uudellamaalla soran tuonti Hämeestä on kasvanut. Harjukiviainekset ovat loppumassa Uudeltamaalta, joten alueella on siirrytty kallioiden louhintaan.

Pääkaupunkiseutu on Suomen suurin kiviainesten kulutuskeskittymä. Kiviainesten käytössä on Uudellamaalla 2000-luvulla tapahtunut muutos: harjukiviaineksen hyödyntämisestä on siirrytty kalliokiviaineksen käyttöön. Uudellamaalla kalliokiviainesten osuus kiviainesten käyttömäärästä on vuodesta riippuen 50-60 prosenttia. Harjukiviaineksia on enää jäljellä maakunnan luoteisrajalla ja Itä-Uudellamaalla.

Kiviainesten otto tuhoaa ottamisalueen geologisia ja biologisia luonnonesiintymiä, heikentää kasvillisuuden elinmahdollisuuksia, lisää pohjaveden likaantumiseriskiä sekä vaikuttaa haitallisesti maisemakuvaan. Kiviainesten jalostus ja pitkät kuljetusmatkat rakennuspaikoille aiheuttavat ympäristökuormitusta. Huolellisen suunnittelun, tarkan lupaharkinnan sekä valvonnan avulla kiviainesten hyödyntämisen aiheuttamaa ympäristökuormitusta pystytään lieventämään merkittävästi.

Ympäristönsuojelutavoitteet

Ilmastonmuutos

Uusimaa-ohjelma 2014-2017 tavoitteena on saavuttaa hiilineutraali Uusimaa vuonna 2050. Tavoitteen toteuttamiseksi on laadittu Uusimaa hiilineutraaliksi 2050 -tiekartta, jossa luodaan suuntaviivoja maakuntatason päästövähennystoimille. Nämä liittyvät energiatehokkuuteen, energiantuotantoon sekä liikenteeseen.

Pääkaupunkiseudun ilmastostrategia 2030 valmistui vuonna 2007. Se on laadittu yhteistyössä Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kanssa. Ilmastostrategian tavoitteita on tarkistettu vuonna 2012. Tarkistettujen tavoitteiden mukaan kasvihuonekaasupäästöjä tulee vähentää vuoteen 2020

mennessä 20 prosenttia vuoden 1990 tasosta ja pääkaupunkiseudun tulee olla hiilineutraali vuonna 2050.

Keski-Uudenmaan strateginen ilmasto-ohjelma valmistui 2010. Seudun tavoitteena on 25 prosentin päästövähennys vuoteen 2020 ja hiilineutraalisuus vuoteen 2050 mennessä. Ilmastotyössä ovat mukana kaikki KUUMA-kunnat: Järvenpää, Hyvinkää, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti.

Aluetason strategioiden lisäksi monet Uudenmaan kunnat ovat asettaneet omia, kuntakohtaisia tavoitteita ilmastotyölle ja päästöjen vähentämiseksi. Uudenmaan kunnista Hanko, Hyvinkää, Inkoo, Lohja, Porvoo, Raasepori ja Siuntio ovat myös liittyneet Suomen ympäristökeskuksen luotsaamaan valtakunnalliseen Kohti hiilineutraalia kuntaa (HINKU) – hankkeeseen. Hinku-kunnat ovat sitoutuneet tavoittelemaan 80 prosentin päästövähennystä vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta.

Vesien- ja merenhoito

EU:n direktiivi (2000 / 60/EY) Euroopan yhteisön vesipolitiikan suuntaviivoista tuli voimaan 22.12.2000. Direktiivin tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa pinta- ja pohjavesiä niin, ettei niiden tila heikkene ja että vesistöjen tila on vähintään hyvä koko EU:n alueella tavoitevuoteen 2015 mennessä. Suomessa direktiivi on pantu toimeen lailla vesien- ja merenhoidon järjestämisestä (1299 / 2004) ja siihen liittyvillä asetuksilla. Laissa säädetään viranomaisten yhteistyöstä, vesien tilaan vaikuttavien tekijöiden selvittämisestä, seurannasta, vesien luokittelusta, vesienhoidon suunnittelusta sekä kansalaisten ja eri tahojen osallistumisesta.

Uusimaa kuuluu Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueelle. Vesienhoidon suunnittelu etenee kuuden vuoden jaksoissa ja se toteutetaan laajassa yhteistyössä ja eri tahoja kuullaan useissa vaiheissa suunnittelua. Valtioneuvosto hyväksyi Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelman 3.12.2015. Suunnitelman keskeinen osa on yhteenveto vesien tilan parantamiseksi suunnitelluista hoitotoimenpiteistä sekä arvio toimenpiteiden vaikuttavuudesta kaudella 2016–2021. Yhteenveto perustuu vesienhoitoalueen toimenpideohjelmiin, joissa on vesistö- ja vesimuodostumakohtaiset sekä yksittäisiä pohjavesialueita koskevat tiedot.

Luonnon monimuotoisuus

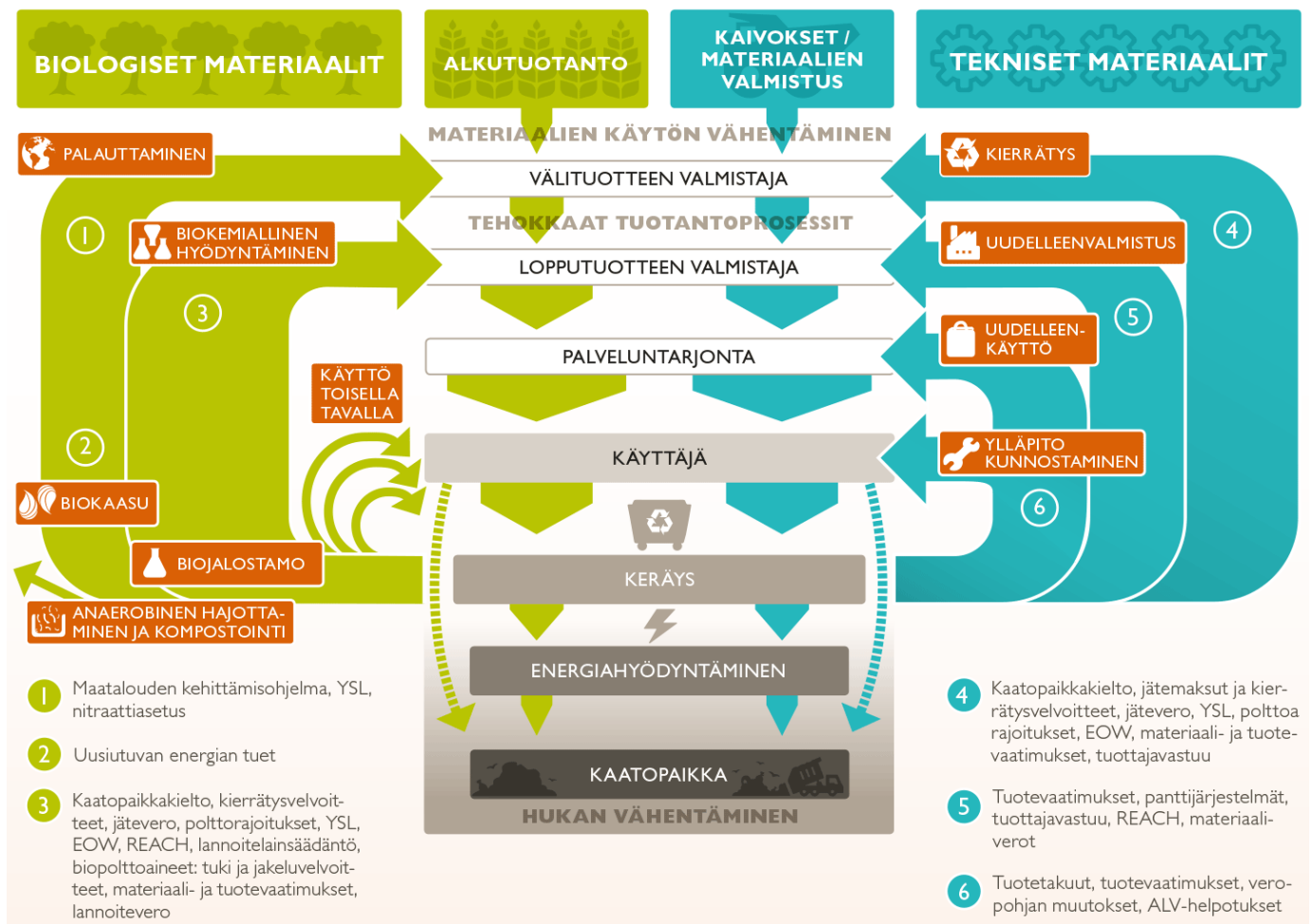
Suomi on sitoutunut edistämään luonnon monimuotoisuuden suojelua ja kestävää käyttöä. Tavoitteena on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen Suomessa vuoteen 2020 mennessä ja saavuttaa ja ylläpitää lajien ja luontotyyppien suotuisan suojelun taso. Pyritään myös turvaamaan ekosysteemien toimintaedellytykset sekä jokien, järvien, pohjavesien sekä Itämeren hyvä tila.

Suomi on sitoutunut EU:n biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen päätavoitteisiin. Tarkoitus on pysäyttää vuoteen 2020 mennessä biologisen monimuotoisuuden häviäminen maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja kansallisesti ja varmistaa, että vuoteen 2050 mennessä Suomen luonnon tila on vakaa ja edistää tulevaisuudessakin kansalaisten hyvinvointia. EU:lla on luonnon monimuotoisuutta koskeva EU:n strategia vuoteen 2020 ja Suomella on oma valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategiasta vuosiksi 2012-2020 ”Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi”. Strategia toteuttaa biodiversiteettisopimuksen ja EU:n strategian tavoitteita. Strategia perustuu kansallisiin selvityksiin luonnon tilasta ja uhkatekijöistä. Vieraslajien torjuntaa koskevat tavoitteet on asetettu Suomen kansallisessa vieraslajistrategiassa, joka valmistui vuonna 2012. Kestävä luonnontalouden kehittämistoimenpiteet pyrkivät vastaamaan luonnon monimuotoisuutta koskevia tavoitteita.

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia ja toimintaohjelma ovat olleet perustana laadittaessa Suomen priorisoidun rahoituksen puiteohjelmaa. Puiteohjelma luo perusteet sille, miten EU:n yhteisörahoitusta suunnataan Natura 2000-alueiden suojelun toimeenpanoon.

Kiertotalous

Kiertotalous siirtää elinkaarensa lopussa olevat tavarat uudeksi resurssiksi, sulkee materiaali- ja energiakiertoja teollisissa systeemeissä ja minimoi jätteet. Kiertotalous sisältää myös uudenlaisen taloudellisen logiikan, jossa tavaroiden valmistuksen sijasta huomio kiinnittyy ratkaisujen tarjontaan. Tavaroita myydään osana palvelua, jossa vuokraus, liisuus ja jakamismallit näyttelevät keskeistä sijaa (kuva. 8)

Kuva 8. Ohjauskeinojen vaikuttavuuden kohdentuminen kiertotalouden eri kiertoihin. Huomattava osa keinoista kohdistuu kiertotalouden ulkokaariin eli jättopoliittikkaan. Sisäkaariin vaikuttavista toimista monet asettavat uudelleenkäytölle ehtoja ja rajoituksia. Tarkoituksena on taata uudelleenkäytön ja -valmistuksen turvallisuus ja kestävyys.

Valtakunnallinen tavoite on kierrättää syntyvästä yhdyskuntajätteestä materiaalina 50 % ja hyödyntää energiana 30 %. Lisäksi orgaanista jätettä ei enää saa sijoittaa kaatopaikalle 2016 alusta alkaen. Tämä rajoitus koskee esimerkiksi sekajätteen joukossa olevia muoveja ja tekstiilejä.

Uusimaa kuuluu Etelä- ja Länsi-Suomen jätesuunnitelma 2020:een, joka on 11 maakunnan alueen kattava alueellinen jätehuollon kehittämissuunnitelma. Siinä halutaan ehkäistä jätteen syntyä ja laskemaan yhdyskuntajätteen määrää. Jätteiden hyötykäyttöä pyritään lisäämään siten, että yhdyskuntajätteen hyödyntämisaste on 90 prosenttia ja kaatopaikalle sijoitetuista jätteistä korkeintaan puolet on biohajoavaa. Tavoitteena on luoda suunnitelmallinen jätehuolto, jossa varaudutaan erilaisiin riskeihin ja otetaan huomioon jätehuollon aluetarpeet kaavoituksessa.

Asetetut tavoitteet ovat toteutuneet osittain. Biohajoavia jätteitä sekä yhdyskunta- ja haja-asutuslietteitä koskevat tavoitteet ovat edistyneet parhaiten. Biohajoavia jätteitä sijoitetaan kaatopaikoille entistä vähemmän. Tilanne on muuttumassa jätealan lainsäädännön muutosten myötä kuten kaatopaikka-asetuksen kautta, joka lisää energiahyödyntämistä ja kierrätystä. Positiivinen vaikutus tulee näkymään kaatopaikkojen aiheuttamien kasvihuonekaasupäästöjen ja vesistökuormituksen vähenemänä.

Maankäyttö

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ohjaavat maankäytön suunnittelua ja niiden toteuttamista maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) edellyttämällä tavalla. Tavoitteita on edistettävä maakunnan suunnittelussa, eli maakuntasuunnitelmassa, maakuntaohjelmassa ja maakuntakaavassa. VAT:it tulee ottaa huomioon myös kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa.

Maakuntakaavan merkitys VAT:ien toteuttajana on keskeinen. Maakuntakaava konkretisoi VAT:in tavoitteet maakunnan erityispiirteet huomioon ottaviksi alueidenkäyttöratkaisuksi sovittaen ne yhteen maakunnallisten ja muiden tavoitteiden kanssa. VAT:eihin on sisällytetty keskeisimmät valtakunnallista ohjausta vaativat tavoitteet, jotka koskevat alue- ja yhdyskuntarakennetta, elinympäristön laatua, yhteysverkostoja, energiahuoltoa, luontoja kulttuuriperintöä sekä luonnonvarojen käyttöä.

Ympäristöministeriö valmistelee valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) uudistamista. Tavoitteena on, että valtioneuvosto voisi päättää uudistetuista tavoitteista loppuvuodesta 2017.

Ympäristön kehitys, jos maakuntaohjelmaa ei toteutettaisi (0-vaihtoehto)

Arviointityöpajoissa analysoitiin myös kysymystä siitä, mitä vaikutuksia sillä olisi, että Uusimaa-ohjelmaa ei toteutettaisi. Laajat, sidosryhmien käsittelemät vaihtoehtovertailut on ohjelmaa laadittaessa tehty ohjelman pohjana olleissa tulevaisuuskuvatöissä ja selvityksissä. Näiden pohjalta laaditun maakuntaohjelman 0-vaihtoehdon vertailu pohjautuu ajatukseen siitä, miten Uusimaa kehittyisi ilman ohjelmaa ja arvioinnissa siinä esitettyjen toimenpiteiden vaikutuksia.

Taloudelliset vaikutukset voisivat olla kielteisiä. Talouteen liittyvänä uhkakuvana on se, että Uudenmaan kilpailukyky ja talouskasvu heikkenisivät ja eri alueiden väliset taloudelliset erot syvenisivät. Terveysteen ja hyvinvointiin, elinoloihin ja osaamiseen, tasa-arvoon, kotouttamiseen ja suvaitsevaisuuteen ja kuntatalouteen kohdistuvat erittäin myönteiset vaikutukset jäisivät saamatta. Samoin kansainvälisen erilaisuuden toimenpiteiden vaikutusten poisjääminen uhkasi vähentää turvallisuuden, viihtyvyyden, yhdenvertaisuuden, kotouttamisen ja suvaitsevaisuuden kehittymistä ja vaarantaisi maakunnan vetovoimaa ja yritystoiminnan kehittymismahdollisuuksia.

Suurimpana uhkana olisi taloudellisten toimenpiteiden erittäin myönteisten vaikutusten poisjäänti. Maakunnan talouskehitys, kilpailukyky, vetovoima ja yleensä yritystoiminnan kehittymismahdollisuudet saattaisivat kärsiä. Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen sekä materiaalitehokkuuden tavoite vaarantuisivat kiertotalouden ja resurssitehokkuuden toimenpiteiden puuttuessa. Liikenteen osalta erittäin myönteisiä vaikutuksia jäisi pois vaikuttaen työllisyyteen sekä talous- ja yrityskehitykseen.

Positiivisia vaikutuksia 0-vaihtoehdosta ei ole juuri odotettavissa. Ohjelman arvioidut jonkin verran kielteiset vaikutukset kohdistuvat ilmastonmuutokseen vastaamiseen liikkumisen tarpeen, energian käytön ja ilmastonmuutoksen hillinnän kysymyksissä. Myös kotitalouden kustannuksiin, lähivirkistysalueisiin ja kaupunkiluontoon on maakuntaohjelmalla arvioitu olevan vähäisiä kielteisiä vaikutuksia. Näiden arvioiden taustalla on kuitenkin käsitys siitä, että maakuntaohjelman aikaansaama taloudellinen kasvu ja kansainvälinen liikkuvuus sekä tiukentuneet ympäristösäännökset ja kiertotalouden rakenteiden toteuttaminen voivat merkitä myös ristiriitaisia tai jonkin verran kielteisiä vaikutuksia myönteisten vaikutusten ohella. Luopuminen maakuntaohjelmassa esitetyistä strategisista kehittämistoimenpiteistä voisi kuitenkin merkitä näidenkin asioiden merkittävää huononemista talouden, sosiaalisten ja ympäristötavoitteiden jäädessä toteutumatta.

0-vaihtoehto voisi merkitä kehityksen merkittävää huononemista. Ihmisten välinen epätasa-arvo, segregatio sekä syrjäytyminen saattaisivat lisääntyä. Koulutukseen pääsy voisi vaikeutua ja työttömyys kasvaa. Liikenteen ruuhkat ja päästöt kasvaisivat haittavaikutusten hillitsemisen tavoitteista tai liikkumistapojen ohjaamisesta luovuttaessa.

Aluerakenteen hajaantumista ei pyrittäisi estämään, jolloin virkistysalueet olisivat uhattuina. Luonnon monimuotoisuuden väheneminen kiihtyisi ja uusia lajeja uhanalaistuisi. Ilmastonmuutos kiihtyisi ilman ilmasto- ja vähähiilisyystavoitteita. Uhkana voisi olla se, että ympäristö jäisi muun kehittämisen jalkoihin.

Uusimaa-ohjelmalla voidaan ohjata eri toimijoiden ja kuntien, ELY-keskuksen ja Uudenmaan liiton toimintaa paremmin samaan suuntaan, jolloin voimavarat, toimenpiteet ja hankkeet tukevat paremmin toisiaan. Jos tästä luovutaan ja tehdään erillisiä hankkeita ja suunnitelmia, jää toiminnan vaikuttavuus vähäisemmäksi.

Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi

Lähtöoletuksia ja epävarmuustekijöitä

Vaikutusten arvioinnissa on pyritty löytämään toimenpiteiden keskeisimmät ja merkittävimmät vaikutukset. Arvioinnin taso on yleispiirteinen ja kohdistuu maakuntaohjelman tavoitekokonaisuuksien yhteisvaikutuksiin. Ohjelmassa ei sen luonteen vuoksi esitetä toimenpiteiden tarkkaa kohdentumista, määrää, toteuttajaa eikä toteuttamistapaa ja ohjelma voi toteutua monella eri tavalla. Toimeenpanovaiheessa ohjelman konkretisoituessa myös arviointia on mahdollista tarkistaa ja tarkentaa.

Uusimaa-ohjelman vaikutusten arvioinnin lähtökohtana on arvioida vaikutuksia nykytilanteeseen nähden. Uudenmaan toimintaympäristö kehittyy ja muuttuu myös Uusimaa-ohjelmasta riippumattomista tekijöistä johtuen. Arvioinnissa on keskitytty Uusimaa-ohjelman aiheuttamiin mahdollisiin vaikutuksiin.

Ohjelmaa toteutetaan vuosina 2018–2022. Vaikutusarviointi on kohdistettu tilanteeseen, jossa ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden kuvitellaan toteutuneen tätä pidemmällä aikavälillä noin 15-20 vuoden aikajännteellä nykyhetkestä, ajoittuen karkeasti noin 2030-2040 tilanteeseen.

Uusimaa-ohjelmassa määriteltyjen toimenpiteiden toteutumiseen ja toteuttamiseen liittyy epävarmuustekijöitä. Merkittävä epävarmuustekijä liittyy käytettävissä oleviin taloudellisiin resursseihin. Yleisen taloudellisen tilanteen kehittyminen voi toteuttamistoimenpiteiden edellyttämään rahoitukseen. Ohjelman vaikutuksia arvioitaessa ei ole huomioitu mahdollisia taloudellisia heilahduksia. Niitä on käsitelty ohjelman pohjaksi tehdyn tulevaisuuskuvatyön selvityksissä ja vaihtoehtotarkasteluissa.

Vaikutuksia arvioitaessa ei ole otettu myöskään huomioon mahdollisia hallinnollisia muutoksia, kuten käynnissä olevat maakunta- ja SOTE-uudistukset. Lähtökohtana on nykyisen maakuntamallin mukainen, nykyisen maakunnan alueelle kohdistuva vaikutusarviointi.

Ohjelman yhteisvaikutukset ja kokonaisvaikutukset

Uusimaa-ohjelman valmistelun aikana on vaikutuksia arvioitu kuudessa kokonaisuudessa - ihmisiin, talouteen, luonnonoloihin ja luonnonvaroihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön, liikenteeseen sekä ilmastonmuutokseen vastaamiseen (Kuva 9.)

Merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat talouteen ja ihmisiin. Vaikutukset luonnonoloihin ja luonnonvaroihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön, liikenteeseen ja ilmastonmuutokseen vastaamiseen ovat myös pääosin myönteisiä.

Uusimaa-ohjelman strategisista painopisteistä arvioinnissa erityisesti nousi esiin vahvalla myönteisellä vaikuttavuudellaan **Menestyvä ja vastuullinen bisnes**, jolla on arvioitu olevan paljon erittäin myönteisiä taloudellisia vaikutuksia jokaisella neljällä tavoitekokonaisuudella koskien uusien teknologioiden haltuunottoa, kiertotalouden liiketoimintaa, kansainvälisiä osaajia ja investointeja sekä yritystoimintaa. Yksittäisiä ristiriitaisia vaikutuksia on tunnistettu kohdistuen kuntatalouteen, alueelliseen yhdenvertaisuuteen ja kotitalouksien kustannuksiin. Myös ihmisiin vaikutusten on arvioitu olevan tässä painopisteessä myönteisiä tai jonkin verran myönteisiä, poikkeuksena kiertotalouden ja resurssitehokkuuden ristiriitaisiksi arvioidut vaikutukset viihtyvyyteen. Kiertotalouden ja resurssitehokkuuden vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön sekä liikenteeseen on myös arvioitu ristiriitaisiksi. Kokonaisvaikutuksiltaan nämä kehittämistoimenpiteet ovat kuitenkin myönteisiä johtuen osaltaan luonnonoloihin ja luonnonvaroihin sekä ilmastonmuutokseen kohdistuvista selkeän myönteisistä vaikutuksista.

Hyvinvoiva ja osaava ihminen -kokonaisuuden strategisten painopisteiden on arvioitu olevan vaikutuksiltaan lähes yhtä myönteinen vaikutuksiltaan edellisen kanssa. Vaikutusten on arvioitu kohdistuvan myönteisesti talouteen ja ihmisiin, ainoana poikkeuksena ennakkoluulottomien kumppanuuksien kehittämistoimenpiteiden ristiriitaisiksi arvioidut vaikutukset alueelliseen yhdenvertaisuuteen ja jonkin verran kielteiseksi arvioidut vaikutukset kotitalouden kustannuksiin. Tämän painopistealueen osaamiseen ja yleissivistykseen tähtäävät kehittämistoimenpiteet ovat kokonaisuudessaan arvioitu sängen myönteiseksi, poikkeuksena ristiriitaiset vaikutukset liikkumisen tarpeen vähentämiseen ilmastonmuutokseen vastaamisen näkökulmasta. Kansainvälisen erilaisuuden kehittämistoimenpiteillä on arvioitu ilmastonmuutoksen näkökulmasta voivan olla jonkin verran kielteisiä vaikutuksia.

Ilmastoviisaan ja monimuotoisen maakunnan strategisissa painopisteissä on arvioitu olevan edellä mainittuja kahta muuta tasaisemman myös muihin kuin talouteen ja ihmisiin kohdistuvia myönteisiä tai jonkin verran myönteisiä vaikutuksia. Myönteisten vaikutusten ohella tähän kokonaisuuteen sijoittuu myös eniten ristiriitaisia tai jonkin verran kielteisiä vaikutuksia. Hiilineutraalin maakunnan kehittämistoimenpiteissä on nähty olevan jonkun verran kielteisiä vaikutuksia kotitalouden kustannuksiin ja lähivirkistysalueisiin ja kaupunkiluontoon. Liikenteen kehittämistoimenpiteillä on arvioitu olevan jonkin verran kielteisiä vaikutuksia uusiutuvan energian määrään.

Yhteenvedona voidaan todeta Uusimaa-ohjelman myönteisten vaikutusten kohdistuvan ennemuuta talouteen ja ihmisiin. Kokonaisarvioinnissa myönteisimmät vaikutukset kohdistuvat yritystoiminnan kehittymismahdollisuuksiin. Myönteisimpiä vaikutuksia on arvioitu olevan ohjelman osaamiseen ja yleissivistykseen sekä kiertotalouteen ja resurssiviisauteen kohdistuvilla kehittämistoimenpiteillä. Ohjelmalla on arvioitu olevan muihin kokonaisuuksiin lähinnä jonkin verran myönteisiä vaikutuksia. Ohjelma on arvioitu olevan ilman vaikutuksia maaperään ja ilmanlaatuun sekä ilmastonmuutokseen vastaamiseen liikkumisen tarpeen vähenemisessä.

Ohjelman vaikutusten on arvioitu olevan luonnonoloihin ja luonnonvaroihin vähäisempää kuin talouteen ja ihmisiin. Vaikutukset ovat suurelta osin jonkin verran myönteisiä tai niitä ei ole arvioitu juurikaan olevan. Aluerakenteeseen ja ympäristöön sekä liikenteeseen vaikutukset ovat tähän verrattuna ristiriitaisempia. Etenkin maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriympäristöön kohdistuu ristiriitaisia vaikutuksia. Sama koskee ilmastonmuutokseen vastaamista, jossa jonkun verran myönteiseksi

arvioituihin vaikutuksiin liittyy ristiriitaisiksi arvioituja vaikutuksia varsinkin liikkumisen tarpeen vähenemisen osalta.

Toimenpiteet suhteessa toimintaympäristön muutoksiin

Uudenmaan kasvu perustuu suurelta osin maahanmuuttoon. Kotouttaminen on ohjelmassa nostettu tärkeäksi teemaksi. Ohjelma pyrkii huolehtimaan riittävästä ja monipuolisesta koulutustarjonnasta maahanmuuttajille työelämään kiinnittymisen helpottamiseksi ja tukemaan keinoja maahanmuuttajien tasa-arvon ja kotoutumisen edistämiseksi. Siinä myös edistetään erityyppisten ihmisten, yhteisöjen ja ryhmin yhteistoimintaa ja tekemistä.

Väestönkasvun myötä yhdyskuntarakenne tiivistyy, mikä aiheuttaa haasteita elinympäristön laatuun ja asumiseen. Kaupungistuminen myötä ihmiset eivät tunne enää niin voimakasta yhteisöllisyyttä ja solidaarisuutta. Ohjelmassa pyritään vastaamaan tähän edistämällä erityyppisten ihmisten, yhteisöjen ja ryhmin yhteistoimintaa ja tekemistä. Siinä myös kehitetään yhteisöllisyyteen tähtääviä digialustoja, jotka mahdollistavat myös fyysisen kohtaamisen ja yleensäkin tuetaan keinoja, joilla vähennetään kaupungistumisen aiheuttamaa turvattomuuden tunnetta pääkaupunkiseudulla. Kuntia kannustetaan vahvistamaan rooliaan kansalaisyhteiskunnan, lähidemokratian ja kotiseutuhengen luojana.

Elinympäristön ja asumisen viihtyvyyteen ja laatuun on Uusimaa-ohjelmalla etsitty monipuolisesti vastauksia. Kaavoituksella sekä liikennepoliittisilla ratkaisuilla edistetään joukkoliikenteen sekä muiden kestävien kulkumuotojen käyttömahdollisuuksia. Siinä myös tuetaan ympäristötietoisuutta ja - vastuullisuutta edistäviä uusmaalaisia aloitteita, varhaiskasvatuksesta lähtien. Uuden rakennuskannan ja infrastruktuurin toteuttamisessa varaudutaan tulvariskeihin. Ohjelmassa edistetään luonnon arvojen ja luonnon tuottamien hyötyjen tunnistamista ja vahvistetaan niitä. Rahoitusta ohjataan toimenpiteisiin, joilla luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen pysäytetään.

Taloudellinen kasvu ja kilpailukyky kansainvälisillä markkinoilla edellyttävät uudenlaista yritystoimintaa ja koulutusta. Ohjelman strategisissa painopistealueissa tätä on edistetty erilaisin toimenpitein ja vaikutusarvioinnissa ohjelman taloudellisten vaikutusten arvioitiin olevan erityisen suuria. Läpikäyvänä tavoitteena ohjelmalla pyritään tukemaan teknologiakehitystä ja -innovaatioita, jotka edistävät kasvua ja vientiä. Uudenmaan mainetta ainutlaatuisen luovana, teknologiamyönteisenä ja rohkeasti tulevaisuuteen suuntautuvana maakuntana pyritään vahvistamaan. Yritysten, tutkimustoimijoiden ja julkisen sektorin kansainvälisiä teknologiakumppanuuksia, yhteistyötä ja verkostoitumista edistetään.

Taloudellisen kehityksen painopiste nähdään kansainvälisyydessä ja osaamisessa. Tällöin panostetaan etenkin pääkaupunkiseudun kansainväliseen markkinointiin investointien houkuttelemiseksi ja pyritään houkuttelemaan kansainvälisiä osaajia. Pohjoismaista yhteistyötä tehostamalla ja liikennereittejä parantamalla tähdätään etenkin Aasian markkinoille.

Terveyssektorilla kannustetaan toimijoita ennakkoluulottomiin kumppanuuksiin, terveyttä edistäviin innovaatioihin ja lääketieteellisiin läpimurtoihin. Siinä myös tuetaan terveysalan kansallisen tutkimus- ja innovaatiostrategian toteuttamista ja panostetaan erityisesti alan startup-yrityksiin. Samalla erityistä huomiota kiinnitetään uusien teknologioiden mukanaan tuomiin eettisiin kysymyksiin.

Vastuullisen kehityksen, talouden ja ympäristön kannalta globaalistikin voi olla merkittävää, että ohjelmassa tavoitellaan Uudellamaalla myös kiertotalouteen ja resurssitehokkuuteen pohjautuvan liiketoiminnan kasvua. Siinä tunnistetaan ja toteutetaan resurssiviisaita ratkaisuja, kiertotalouden ja cleantechin aihioita ja kehitetään eri toimijoiden yhteistyönä uusia toimintatapoja, jotka edistävät älykästä ja ympäristöystävällistä teknologiaa. Suurten kiertotalouskeskittymien toimintaympäristöjen

kehittämistä tuetaan, samoin elinkeinoelämän, kuntien sekä tutkimussektorin yhteistyötä. Kiertotalouden periaatteita Uuden Uudenmaan toimintatavoissa ja hankinnoissa.

Ympäristön kannalta keskeinen päämäärä on, että Uusimaa haluaa olla Suomen ensimmäinen hiilineutraali maakunta ja saavuttaa Hiilineutraali Uusimaa 2050 - tiekartan tavoitteet varhennetusti. Toimenpiteissä edistetään vähäpäästöisen ja uusiutuvan energiantuotantoa ja hiilineutraalia rakennustuotantoa. Korjausrakentamiseen kestävin menetelmin kannustetaan. Liikenteessä edistetään joukkoliikennettä ja uusiutuvaa energiaa hyödyntävän ja vähäpäästöisen ajoneuvoteknologian käyttöönottoa. Uusiutuvien polttoaineiden käyttöä, sähköautojen latauspisteiden rakentamista sekä yritysten ja julkisen sektorin kestäviä valintoja hankinnoissa tuetaan. Ympäristötietoisuutta ja - vastuullisuutta pyritään edistämään.

Ilmastonmuutokseen ja kehityksen riskeihin pyritään vastaamaan. Tavoitteena on maakunta, jossa varaudutaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin, huolehditaan vesi- ja ruokahuollosta sekä pohjavesistä ja kiinnitetään huomiota kyberturvallisuusriskeihin.

Uuden rakennuskannan ja yhteiskunnan tärkeän infrastruktuurin toteuttamisessa otetaan jatkossakin huomioon riittävät tulvakorkeudet sekä parannetaan tietämystä ja varautumista tulvariskeihin. Vedenjakelua, varajärjestelmien ja viemärointiä kehitetään. Rahoitusta pyritään suuntaamaan pohjavesiolosuhteiden ja vedenhankintamahdollisuuksien selvittämiseen ja turvaamiseen. Elintarvikealan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa kehitetään. Tavoitteena on tukea ruokajärjestelmän kiertotalouden sekä energia- ja materiaalitehokkuuden parantamista ja ruokahävikin minimointia sekä lisätä urbaania ruoantuotantoa nk. plant factor -toiminnalla.

Uusimaa-ohjelma korostaa luonnonarvojen merkitystä kehittämisessä. Siinä monipuolinen luonto ja hyvin hoidetut sekä laajat viheralueet ovat pitkän aikavälin voimavara ja vetovoimatekijä. Viheralueet ovat tärkeitä hiilinieluja ja hidastavat ilmastonmuutosta. Toimenpiteissä pyritään tunnistamaan luonnon arvojen ja vahvistamaan luonnon tuottamia hyötyjä ja pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen. Pääkaupunkiseutua ympäröivästä metsäisestä vyöhykkeestä sekä saaristosta halutaan muodostaa asukkaita, matkailijoita ja yrittäjiä palveleva kestävä ja tunnettu kokonaisuus. Vesistöjen ja Itämeren tilaa pyritään parantamaan.

Toimenpiteet suhteessa läpileikkaaviin teemoihin

Ennakkoluulottomat kumppanuudet ja toimintamallit sekä Tiede, taide ja teknologia ovat ohjelman läpileikkaavina teemoina. Teemoja tuodaan esille ohjelman strategisten painopisteiden tavoitteissa ja kehittämistoimenpiteissä.

Hyvinvoiva ja osaava ihminen -painopisteessä tavoitteena on, että jatkossakin uusmaalaisilla on taitoja, joita tulevaisuudessa tarvitaan, liittyvät ne sitten teknologioihin, sosiaalisiin taitoihin tai empatiakykyyn. Yleissivistys ehkäisee tietämättömyydestä kumpuavia ennakkoluuloja ja auttaa uusmaalaisia arvioimaan hankkimansa informaation luotettavuutta. Suomen kansainvälisimpänä ja monikulttuurisimpana maakuntana Uudellamaalla pyritään asenneilmapiiriin, jossa värikkyys ja kansainvälisyys ovat vahvuuksia ja vastuullinen ajattelu arkipäivää. Jotta uusmaalainen voi jatkossakin hyvin on maakunnan tarjottava hyvät palvelut ja asukkaiden on oltava aktiivisia. Tässä tavoitteessa korostuu asukkaiden kyky huolehtia omasta terveydestään uusien digitaalisten laitteiden ja sovellusten avulla. Turvallisuutta solidaarisuudesta tavoitteen avulla ehkäistään yksinäisyyttä ja ihmisten pahoinvointia. Tärkeimpänä perustana on yhteisöllisyys, joka voi olla fyysistä tai digitaalista.

Menestyvä ja vastuullinen bisnes -painopisteessä tuetaan yrittäjyyttä, teknologian kehitystä ja innovaatioita talouden kasvun ja kehittymisen moottoreina. Yrittäjä- ja innovaatiohenkistä maakuntaa

rakennetaan Uusimaa-ohjelmassa uusien teknologioiden, kiertotalouden, cleantechin, yritystoiminnan ja kansainvälisten osaajien ja investointien houkuttelemisen keinoin. Digitalisaation, arvoketjujen muutoksen ja lohkoketjuteknologian ohella keinoälyn, koneoppimisen ja robotiikan odotetaan kehittyvän nopeasti. Muutokset tulevat koskemaan myös työelämää ja työtapoja. Tässä maakunta tarvitsee kykyä uudenlaisten eettisten kysymysten ratkaisemiseksi. Päättäjien ja kansalaisten edellytyksistä osallistua keskusteluun tulevaisuuden suunnasta, arvopohjasta ja valinnoista pyritään huolehtimaan.

Ilmastoviisas ja monimuotoinen maakunta -painopisteessä tavoitteena on vauhdittaa ilmastoviisaan, monimuotoisen ja kestäväen maakunnan vahvistumista ja vauhdittaa nykyistä hiilineutraali Uusimaa 2050 -tavoitetta. Siinä pyritään kohti maailman houkuttelevimpia päästöttömiä liikkumismuotoja, älykkäimpiä kaupunkienergiaratkaisuja ja ympäristöpositiivisen rakentamisen edelläkävijyyttä. Uudellemaalle halutaan johtavia kiertotalouskaupunkeja sekä resurssiviisaita kaupunkilaisia ja yritystoimintaa. Monimuotoisella ja kestäväällä Uudenmaalla korostuvat luonto, vesistöt ja turvallisuus. Turvallisuuteen tähdätään varautumisen keinoin. On varauduttava ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, huolehdittava ruokahuollosta, vesihuollosta, pohjavesistä sekä kyberturvallisuudesta. Luonnon monimuotoisuudesta pitää huolehtia, koska luonto tarjoaa ihmisille elämyksiä ja viheralueiden merkitys hiilen sitomisessa korostuu. Kokonaisuuteen kuuluvat myös puhtaat pintavedet. Luonto on myös alueen vetovoimatekijä verrattaessa Uuttamaata muihin eurooppalaisiin alueisiin. Liikenteen ja liikkumisen murrosta käsitellään liikenneinfrahankeiden, energiatehokkuuden ja vähäpäästöisyyden näkökulmasta.

Uusimaa-ohjelman toimeenpano ja seuranta

Uusimaa-ohjelman toimeenpanosuunnitelmassa määritellään tarkemmin ne toimenpiteet, joilla Uusimaa-ohjelman mukaisia tavoitteita ja linjauksia toteutetaan. Toimeenpanosuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet tarkistetaan vuosittain. Tarkistuksen yhteydessä voidaan seurata ohjelman toteutumista ja vaikutuksia mm. kilpailukykyyn, työllisyyteen ja elinympäristön laatuun strategisten valintojen, käynnistettyjen toimenpiteiden ja toteutuneiden tulosten perusteella.

Uudenmaan liitto ylläpitää tietopankkia (<https://www.uudenmaanliitto.fi/tietopalvelut/uusimaa-tietopankki>), johon kerätään ja jossa jalostetaan saatavissa olevia tuoreimpia tietoja maakunnan kehitystä kuvaavista tekijöistä, kuten väestönkasvu ja -rakenne, talouden kehitys sekä työmarkkinoiden toimivuus.

Uusimaa-ohjelma 2.0 tavoitteiden toteutumisen seuranta varten on haettu kansainvälisesti vertailtavia, selkeitä ja helposti ymmärrettäviä mittareita. Euroopan sosiaalisen kehityksen indikaattori (European Social Progress Index SPI) on EU-komission Social Progress Imperative säätiön kanssa laatima vertailu EU:n 275 keskikokoisen tilastoalueen sosiaalisesta kehityksestä. SPI on kehitetty käytettäväksi BKT:n rinnalle. Indeksi kytkeytyy vuonna 2015 YK:n yleiskokouksen hyväksymiin kestäväen kehityksen 17 tavoitteeseen, jotka muodostavat laajasti hyväksytyyn pohjan kansainväliselle vertailulle. Tavoitteet kohdistuvat ympäristöön, ihmiseen ja talouteen. Euroopan alueiden kilpailukykyindeksi (Regional Competitiveness Index RCI) on Euroopan komission laatima vertailu noin 270 EU:n keskikokoisen tilastoalueen alueellisesta kilpailukykyvyydestä. Uusimaa ohjelman mittareiksi on SPI:stä ja RCI:stä valittu indikaattorit, joilla voidaan verrata maakunnan kehitystä muihin vastaaviin eurooppalaisiin keskikokoisiin metropoleihin. (Kuva 10)

Hyvinvoiva ja osaava ihminen -painopisteen tavoitteiden mittareiksi on valittu Euroopan alueiden sosiaalisen kehityksen indeksin (SPI) indikaattoreista korkeakoulutuksen saatavuus ja elinikäinen oppiminen, toisen asteen koulutuksen suorittaminen, valinnan mahdollisuudet, suvaitsevaisuus ja osallistuminen sekä terveys ja hyvinvointi.

Menestyvä ja vastuullinen bisnes -painopisteen tavoitteiden toteutumista seurataan neljällä indikaattorilla Euroopan alueiden kilpailukykyindeksistä (RCI) teknologista valmiutta, liike-elämän kehittyneisyyttä, innovaatiokykyä ja alueellista kilpailukykyä

Ilmastoviisas ja monimuotoinen maakunta -painopisteen tavoitteita seurataan viidellä maakunnan kehitystä kuvaavalla indikaattorilla koskien Uudenmaan kasvihuonekaasupäästöjä, joukkoliikenteen mahdollistavaa asukastiheyttä, luonnon ydinalueita sekä pinta- ja pohjavesien tilaa.

Kasvihuonekaasupäästöjen seuraaminen perustuu Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ja Helsingin seudun ympäristöpalvelujen (HSY) tuottamiin laskentoihin. Joukkoliikenteen mahdollistava asukastiheys ja luonnon ydinalueet ovat Kestävät kaupunkiseudut -hankkeessa kehitettyjä mittareita, jotka on laskettu Uudenmaan liitossa YKR ja CORINE -aineistoista. Luonnon ydinalueet ovat metsäalueita, joiden ytimen pinta-ala on vähintään 100 ha, kun niiden 250 m leveä reunavyöhyke on poistettu. Laskenta on tehty CORINE Land Cover -aineistosta. Vesien tilan muutosta seurataan SYKE:n, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) ja Luonnonvarakeskuksen (LUKE) kartoittamien Pintavesien ekologinen tila sekä Pohjavesien tila -mittareilla.

Strateginen painopiste 2050	Mitattavat ilmiöt	Mittarit
 <p>Hyvinvoiva ja osaava ihminen</p>	Korkeakoulutuksen saatavuus ja elinikäinen oppiminen	SPI: Access to Advanced Education
	Toisen asteen koulutuksen suorittaminen	SPI: Access to Basic Knowledge
	Valinnan mahdollisuudet	SPI: Personal Freedom and Choice
	Suvaitsevaisuus ja osallistuminen	SPI: Tolerance and Inclusion
	Terveys ja hyvinvointi	SPI: Health and Wellness

Strateginen painopiste 2050	Mitattavat ilmiöt	Mittarit
 <p>Menestyvä ja vastuullinen business</p>	Teknologinen valmius	RCI: Technological readiness
	Liike-elämän kehittyneisyys	RCI: Business sophistication
	Innovaatiokyky	RCI: Innovation
	Työmarkkinoiden toimivuus	RCI: Labor Market Efficiency
	Alueellinen kilpailukyky	RCI: European Regional Competitiveness Index

Strateginen painopiste 2050	Mitattavat ilmiöt	Mittarit
 <p>Ilmastoviisas ja monimuotoinen maakunta</p>	Kasvihuonekaasupäästöt	Kasvihuonekaasupäästöt ja niiden kehitys asukasta kohti laskettuna. Uudenmaan liiton KASVENER-laskenta.
	Joukkoliikenteen mahdollistava asukastiheys	Osuus väestöstä, joka asuu sellaisilla alueilla, joiden asukastiheys on vähintään 20 as/ha, lasketaan YKR:stä.
	Luonnon ydinalueet	Luonnon ydinalueita ovat sellaiset metsäalueet, joiden ytimen pinta-ala on vähintään 100 ha, kun niiden 250 m leveä reunavyöhyke on poistettu. Lasketaan Corine-alueista.
	Pinta- ja pohjavesien tila	Vesien tilan muutosta seurataan SYKE:n, ELY-keskusten ja LUKE:n Pintavesien ekologinen tila -mittarilla sekä Pohjavesien tila -mittarilla.

SPI on Euroopan komission laadittama NUTS 2 -alueiden sosiaalisen kehityksen indeksi ja RCI alueiden kilpailukyky-indeksi.

Kuva 10. Mittarit ja ilmiöt, joilla Uusimaa-ohjelman strategisia painopisteitä ja ohjelmakauden (2018–2021) tavoitteita mitataan.

Yhteenveto

Uusimaa-ohjelman vaikutusten on arvioitu olevan pääosin myönteisiä. Merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat talouteen ja ihmisiin. Erittäin myönteisesti maakuntaohjelman on arvioitu vaikuttavan yritysten kehittymismahdollisuuksiin. Muilta osin vaikutusten on arvioitu olevan myönteisiä tai jonkin verran myönteisiä.

Luonnonoloihin ja luonnonvaroihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön, liikenteeseen ja ilmastonmuutokseen vastaamiseen kohdistuvien vaikutusten on arvioitu olevan jonkin verran myönteisiä. Maakuntaohjelmalla on arvioitu olevan edellistä vähemmän vaikutuksia luonnonoloihin ja luonnonvaroihin sekä ilmastonmuutokseen vastaamiseen. Poikkeuksena ovat kiertotalouden ja resurssitehokkuuden sekä hiilineutraaliuden kehittämistoimenpiteet, joilla on arvioitu olevan selvästi myönteisempiä vaikutuksia. Näiden toimenpiteiden vaikutukset ovat osin myös ristiriitaisia yhdyskuntarakenteen, rakennetun ympäristön, maiseman, kaupunkikuvan ja kulttuuriperinnön sekä liikenneverkon kannalta. Eräänä selittävänä tekijänä on nähty uuden, kiertotalouteen tähtäävän teollisen rakenteen aiheuttaman muutospaineen ympäristölle.

Yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen tähtäävien toimenpiteiden on arveltu voivan aiheuttaa samankaltaisia paineita ympäristölle sekä kuntataloudelle ja alueelliselle yhdenvertaisuudelle Uudenmaan eri alueiden kesken. Alueelliseen yhdenvertaisuuteen on nähty kohdistuvan ristiriitaisia vaikutuksia talouteen siitä syystä, että osa ohjelman toimenpiteistä oletetaan painottuvan osaan maakunnan alueista. Kuntatalouden rasitetta ja kotitalouksien kustannuksia mahdollisesti lisääväksi tekijäksi on arvioitu uusien teknologioiden ja ympäristösäännösten syntymistä. Samasta syystä hiilineutraalin maakunnan tavoitteelle Uusimaa-ohjelmalla on arvioitu olevan myönteisten vaikutusten ohella myös ristiriitaisia vaikutuksia.

Monet ristiriitaiset vaikutukset liittyvät energian käyttöön. Toisaalta edistetään uusiutuvia energioita, mutta toisaalta talouskasvu lisää energian tarvetta. Energian käytön ja uusiutuvien energialähteiden suhteen arvioidaan kuitenkin päädyttävän ilmastonmuutokseen vastaamisen kannalta myönteisiin tai erittäin myönteisiin lopputuloksiin kiertotalouden ja resurssitehokkuuden toimenpitein.

Ympäristöliiketoiminnan edellytysten parantamistoimet edesauttavat ympäristötavoitteiden saavuttamista myös ohjelma-alueella. Pinta- ja pohjavesien suojelua ja käyttöä koskevat ohjelman strategiset valinnat ovat tärkeitä tavoiteltaessa vesistöjen, pohjavesien ja Itämeren hyvää vesien tilaa. Luonnon monimuotoisuuteen liittyvät ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet turvaavat elinympäristön laatua, luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksia ja muita ekosysteemipalveluita.

Uusimaa-ohjelman vaikutusten on arvioitu olevan suurimpia osaamisen, kiertotalouden ja resurssiviisauden toimenpiteissä. Hiilineutraali Uusimaa on ohjelman keskeinen tavoite. Ohjelman strategiset painopisteet ohjaavat yhdyskuntarakenteen ja liikenteen ratkaisuja. Kokonaisarvioinnissa ohjelmalla on toteutuessaan merkittävästi myönteisiä vaikutuksia. Jonkin verran kielteisiä vaikutuksia on tunnistettu kotitalouksien kustannuksiin, lähivirkistysalueisiin ja kaupunkiluontoon, liikkumisen tarpeen vähenemiseen, energiaan ja ilmastonmuutoksen hillintään kohdistuen. Nämä osin kiristyvien ympäristövaatimusten ja sen edellyttämän rakentamis- ja muun toiminnan, yhdyskuntarakenteen tiivistämisen ja yleisen taloudelliseen kasvuun liittyvien paineiden merkitys on kokonaisuuden kannalta vähäinen. Voimakkaimpien myönteisten taloudellisten ja ihmisiin kohdistuvien vaikutusten ohella on vaikutusten arvioitu kokonaisuudessaan olevan selvästi myönteisiä ja myös ympäristön kannalta selkeän positiivisia.

Lähteet

Julkaisut

Descombes, Laura et al (2015). Hiilineutraali Uusimaa 2050 -tiekartta. Uudenmaan liiton julkaisuja E 150. Viitattu 10.7.2017: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

European Environment Agency (2006). Urban Sprawl in Europe. The Ignored Challenge. EEA Report 10/2006. Viitattu 12.7.2017: https://www.eea.europa.eu/publications/eea_report_2006_10/eea_report_10_2006.pdf.

European Environment Agency (2016). Urban sprawl in Europe. Joint EEA-FOEN report. EEA Report 11/2016. Viitattu 12.7.2017: <https://www.eea.europa.eu/publications/urban-sprawl-in-europe>.

Herneoja, Anne et al (2017). Etelä-Suomen liikennekäytävien logistiikkaselvitys. Uudenmaan liiton julkaisuja E 185. Viitattu 13.7.2017: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

Huttunen, Riku (toim.) (2017). Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030. Viitattu 12.7.2017: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-190-6>.

Karonen, Mauri et al (2015a). Uudenmaan vesienhoidon toimenpideohjelma vuosille 2016-2021. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, raportteja 134/2015. Viitattu 13.7.2017: <http://bit.ly/2sSP4aF>.

Karonen, Mauri et al (2015b). Vesien tila hyväksi yhdessä. Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuosiksi 2016–2021. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, raportteja 132/2015. Viitattu 13.7.2017: <http://bit.ly/2uhRxiC>.

Kaski, Nelli et al (2017). Ilmanlaatu pääkaupunkiseudulla vuonna 2016. Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä, HSY:n julkaisuja 3/2017. Viitattu 13.7.2017: <http://bit.ly/2tP9vqg>.

Keskitalo, Jorma (2017). Kasviplanktonlajisto ja -biomassa Uudenmaan seurantajärvillä 2014 - 2015. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, raportteja 20/2017. Viitattu 12.7.2017: <http://bit.ly/2ui1UDZ>.

Kemppainen, Sari (2015). Lähes kaikki kotitalouksien jäte hyödynnetään pääkaupunkiseudulla. Helsingin seudun suunnat 1/2015. Viitattu 14.7.2017: <http://bit.ly/2tSzb5k>.

Laakso, Seppo (2017). Uudenmaan aluetalouden skenaariot sekä väestö- ja työpaikkaprojektiot. Taustaselvitys Uusimaa-kaavan 2050 ja Uusimaa-ohjelman valmisteluun. Uudenmaan liiton julkaisuja E 179 - 2017. Viitattu 6.7.2017: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

Luoto, Liisa et al (2017). Uusimaa 5.0 – Jotakin parempaa. Uudenmaan tulevaisuustarkastelu 2050. Uudenmaan liiton julkaisuja E 182. Viitattu 6.7.2017: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

MDI Oy (2017). Neljä käytävää – neljä profiilia. Etelä-Suomen käytäväverkoston profilointiselvitys. Uudenmaan liiton julkaisuja E 183. Viitattu 13.7.2017: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

Metsäkeskus (2017). Selvitys Uudenmaan metsäbioenergiapotentiaalin nykytilasta ja tulevaisuudesta metsätalouden näkökulmasta. Uudenmaan liiton julkaisuja E 189. Viitattu 12.7.2017: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

- Niemelä, Jari et al (2017). Asiantuntija-artikkelit tulevaisuuden haasteista ja kehityssuunnista Uusimaa-kaavan 2050 taustaksi. Uudenmaan liiton julkaisu E 181. Viitattu 6.7.2017: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.
- Nupponen, Jouni (2017). Alueelliset kehitysnäkymät 2017 kertoo positiivisesta suunnasta (Uusimaa). Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, uutiset 2017. Viitattu 13.7.2017: <http://bit.ly/2tLczFL>.
- Penttilä, Sirpa et al (2017). Uudenmaan vesistöjen ja rannikkovesien tila vuonna 2016. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, raportteja 19/2017. Viitattu 14.7.2017: <http://bit.ly/2tSywB3>.
- Primmer, Eeva et al (2017). Habitaattipankkiin liittyvä sääntely ja toimintamalli. Selvitys 27.2.2017.
- Pääkaupunkiseudun ilmastostrategia 2030 tavoitteiden tarkistaminen (2012). Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä. Viitattu 10.7.2017: <http://bit.ly/2u8Gjlj>.
- Seppälä, Jyri et al (2016). Kiertotalous Suomessa – toimintaympäristö, politiikkatoimet ja mallinnetut vaikutukset vuoteen 2030. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 25/2016. Viitattu 14.7.2017: <http://bit.ly/2tPjs8K>.
- Stahel, W. R. 2016. Circular economy. Nature 531: 435-438. Viitattu 14.7.2017: Seppälä et al 2016.
- Suomen ympäristökeskus (2017). Lineaaritaloudesta kiertotalouteen. Ympäristön tila - katsaus 2/2017. Viitattu 14.7.2017: <http://bit.ly/2rOIHTi>.
- Uudenmaan liitto (2015). Viherrakenteen kehityskuva. Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaava. Uudenmaan liiton julkaisu E 139. Viitattu 12.7.2017: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.
- Uudenmaan liitto (2017) Selvitys Uudenmaan metsäbioenergiapotentiaalin nykytilasta ja tulevaisuudesta metsätalouden näkökulmasta. Uudenmaan liiton julkaisu E 189 - 2017, www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut
- Uudenmaan liitto (2017). Uusimaa-kaava 2050 - Osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Uudenmaan liiton julkaisu B 54. Viitattu 13.7.2017: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.
- Uudenmaan ELY-keskus (2014). Sähkönkulutus tasaantumassa - Uusimaa. Viitattu 10.7.2017: <http://bit.ly/2u8LBsJ>.
- Uudenmaan liitto (2017b). Uusimaa-ohjelma 2018–2021. Työohjelma. Osallisuus- ja arviointisuunnitelma. Uudenmaan liiton julkaisu B 56. Viitattu 13.7.2017: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.
- Virtanen, Mervi (toim.) (2014). Etelä- ja Länsi-Suomen jätesuunnittelun toteutumisen 1. väliarvio. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, raportteja 49/2014. Viitattu 13.7.2017: <http://bit.ly/2ucouxf>.
- Wennberg, Mikko et al (2017). Alueiden vahvuuksien analyysi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 24/2017. Viitattu 10.7.2017: <http://bit.ly/2tyKwcn>.

Julkaisemattomat lähteet

- Alaja, Antti et al (2017). Kalevi Sorsa -säätiön Uudenmaan tulevaisuustarkastelun analyysi. Kalevi Sorsa -säätiö. 10 s.
- Karttunen, Kaisa et al (2017). Uusimaa 5.0 – Jotakin parempaa. Uudenmaan liiton tulevaisuustarkastelu. Raportti e2:n analyysistä ja suosituksista. 15 s.

Ruohonen, Sini ja Marttunen, Pessi (2017). Uudenmaan tulevaisuustarkastelun analyysi – Näkemyksiä välttämättömistä toimenpiteistä ja varautumissuunnitelmista. Ajatuspaja Toivo. 10 s.

Ylikahri, Ville ja Viskari, Tuomas (2017). Uudenmaan tulevaisuustarkastelun analyysi. Ajatuspaja Visio, 22.5.2017. 10 s.

Internet-sivustot

Ajatuspaja e2. Viitattu 20.7.2017: <http://e2.fi/ajatuspaja-e2/>.

Ajatuspaja Toivo. Viitattu 20.7.2017: <https://www.toivoajatuspaja.fi/>.

Ajatuspaja Visio. Viitattu 20.7.2017: <https://www.visio.fi/fi/ajatuspaja>.

European Social Progress Index. Viitattu 13.7.2017:
http://ec.europa.eu/regional_policy/fi/information/maps/social_progress.

HINKU-foorumi.fi. Viitattu 10.7.2017: <http://www.hinku-foorumi.fi/fi-FI>.

Kalevi Sorsa -säätiö. Viitattu 20.7.2017: <http://sorsafoundation.fi/fi/>.

Kuumailmasto. Viitattu 10.7.2017: <http://kuumailmasto.fi/>.

Uudenmaan työllisyyskatsaus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja TE-palvelut. Viitattu 10.7.2017: <http://www.temtyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx?ely=02#>.

Uusimaa-tietopankki. Uudenmaan liitto. Viitattu 10.7.2017:
<https://www.uudenmaanliitto.fi/tietopalvelut/uusimaa-tietopankki>.

Ympäristötietoa - Uusimaa. Ymparisto.fi. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Viitattu 10.7.2017:
http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Alueellista_ymparistotietoa/Uusimaa.

Liite 1. Uusimaa-ohjelman aikana käydyt sidosryhmätilaisuudet

Uusimaa-ohjelma 2.0 ja SOVA -aikataulu 2017		
Käsittely	Aika	Sisältö
Maakuntahallitus	21.11.2016	Tulevaisuustarkastelu
Kehittämisryhmä laajennettu (sisäinen)	7.3, 27.4, 11.5, 17.5	
Maakuntahallitus	28.3.2017	Valmistelu alkaa
Siltaryhmä à ELY	31.3. ja 1.6	
Maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristö (MYRS)	4.4.	Muut asiat
ELYn strategiatiimi	12.4. ja 18.8	
Maakunnan yhteistyöryhmä (MYR)	18.4.	Muut asiat
Asumisryhmä	20.4.	
SOVA-ryhmä	24.4. ja 19.5.	Sisältöjen ja toteutuksen valmistelu
Helsingin kauppakamari, Itä-Uudenmaan yksikkö	25.4.	
Tuusulan kunta	4.5.	
ELY yhteistyökokous	5.5	
AMKESU ryhmä	8.5.	
Helsingin kauppakamari, Keski-Uudenmaan yksikkö	10.5.	
Kuntajohtajien kokous	10.5.	
Teollisuuden Uusimaa - Kaski hankkeen tilaisuus	16.5.	
Länsi-Uudenmaan kauppakamari	18.5.	
Maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristö (MYRS)	19.5.	Pykälä
ELYn strategiapäivä	23.5.	
Maakuntavaltuusto	24.5.	Tilannekatsaus
Myrskylän valtuusto	29.5.	
Aluekehittämisen vastuualue (ALKE)	6.6, 17.5, 9.5, 14.3	
Hallinnon vastuualue (HALI)	6.6.	
Aluesuunnittelun vastuualue (ALSU)	20.6	
Elinkeinoryhmä	5.6.	
ELY + SOVA-ryhmä	5.6	Viranomaisneuvottelu
Korkeakoulut	8.6	Aalto, HY, Luke
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuusasiantuntijat (TASOVA)	9.6	Tutkijatapaaminen
SOVA asiantuntijatyöpaja I	16.6.	
SOVA asiantuntijatyöpaja B	16.6.	
SOVA asiantuntijatyöpaja M	19.6.	
SOVA-ryhmä	24.5. ja 29.6.	Ympäristöselostuksen laatiminen
Johtoryhmä	26.6	
SOVA asiantuntijatyöpaja I	28.6.	
Maakunnan yhteistyöryhmä (MYR)	30.6	Pykälä
SOVA asiantuntijatyöpaja M	11.8.	
SOVA asiantuntijatyöpaja B	11.8.	
SOVA asiantuntijatyöpaja M	14.8.	
SOVA asiantuntijatyöpaja M	29.8.	
Maakuntahallitus	11.9	Lausunnoille asettaminen
Maakuntahallitus	25.11	
Nähtävilläolo ja lausunnot	27.9-2.11	
Helsingin kauppakamari, Luoteis-Uudenmaan yksikkö	5.9.	
KUUMA-seutu komissio/johtokunta	26.10	
Ympäristöryhmä	syksy 2017	
Liikenneryhmä	syksy 2017	
Mk:n kyselytunti	Marras-joulukuu	Video ohjelman tuloksista
Maakuntahallitus	20.11	
Maakuntavaltuusto	5.12	
Avoinna		
Kehittämissyhtiöt	avoinna	Posintra, Novago, Techvillia ja Keuke
Koulutusryhmä	avoinna	
Kulttuuriryhmä	avoinna	
Helsingin kaupunki	31.5	
Espoon kaupunki	20.6	
Vantaan kaupunki	avoinna	
Seuturyhmä (Länsi)	avoinna	
Seuturyhmä (Itä)	avoinna	
Maahanmuuttoryhmä	avoinna	
Matkailuryhmä	avoinna	

Uudenmaan liitto // Nylands förbund // Helsinki-Uusimaa Regional Council

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi

